SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 34
4/2019
2. február 2019

Cena 0,50 €

ZALOŽIL ĽUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845 VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

ABY NÁM „TROLOVIA“ NEPREPISOVALI HISTÓRIU Strana 4.

MIGRANTOM SA VENUJEME VIAC AKO NAŠIM KRAJANOM Strana 5.

PROFESOR JÁN ŠTEFANOVIČ O OBZOROCH IMUNOLÓGIE Strana 6.

HERKULESA KRESŤANOV UZNÁVALI AJ TURCI Strana 8.

ŽIVOT A LITERÁRNU TVORBU SPOJIL SO SVOJRÁZOM KYSÚC Strana 10.

SLOVO O SLOVENSKU

Páni, ktorí sa nominovali alebo sa z vôle svojej politickej strany stali zástupcami ľudu v Národnej rade SR, viedli vysoký štátny úrad či dokonca boli aj vo vláde, založili politickú stranu a dostali ju až do parlamentu, viedli klub poslancov svojho politického zoskupenia, muži v rokoch, keď rozličné tutuli-mutuli na fejsbúku je už tak trochu na smiech, sú v poriadnej kaši. Sotvakto by chcel byť v ich koži. Najmä po tom, ako zapierali, zaklínali sa, nechápali, o čom je reč... A keď už nevedeli kam z konopí, čosi pripustili, áno, pamätajú sa, ale škoda reči, to všetko bolo len z dlhej chvíle, inak je na smiech, pokúšali sa tvrdiť, kým nevedeli, koľko toho už vyšlo najavo. Pravda, okrem jedného z nich. To je aspoň chlap. Má síce čudné móresy, povedal by som – životný štýl, desať detí od ôsmich žien (s tým sa sotva nejaký predseda politickej strany v Európskej únii môže pochváliť, možno ani v širom svete nie!), ten to aspoň bez okolkov priznal. Akurát poznamenal, že to bolo dávno, pred desiatimi rokmi, aj pani bola mladšia, aj on, načo toľko slov! Miláčik, čo si nemejloval so zvodnou dámou raz, ani dva razy, úryvky z ich konverzácií sú hodné pre erotický film a panička ho má v registri vážnych nápadníkov, najprv akýkoľvek kontakt popiera, potom zľahčuje a nakoniec sa vyhovára spôsobom nehodným erudovaného právnika, skôr by som povedal ako pubertiak. Najkomickejší je však Maznák, tak si ho viedla vo svojom zozname pani Zsuzsu, podľa doterajších zistení objednávateľka vraždy Janka Kuciaka a jeho nevinného dievčaťa. Ešte sa v tom moce pán župan Bratislavského kraja, námestník generálneho prokurátora, ktorý sa už vzdal funkcie, možno aj mnohí ďalší, pravda, všeličo môže vyjsť na svetlo božie, ktovie, komu sa už kečka parí... Nechcem ovplyvňovať naše čitateľky, ale prijímam názor môjho ženského okolia, že zvodná čiernovláska nemá, či nemala bohvieaký vkus. Lenže ona si frajerov nevyberala. Výber jej robil zamestnávateľ – Marián Kočner.

Priznám sa, že som z našej svojbytnosti po dvadsiatich piatich rokoch aj kus sklamaný. V každom rožku trošku – tam zvodná Vadalova milenka, tam pôvabná čiernovlasá Zsuzsu. Nie je to bohviečo, ak personálnu čistku v štáte musia robiť... No veď viete, čo chcem povedať.

Ján ČOMAJ

R - 2019001

NEOGRAFIA
www.neografia.sk

ISSN 0862-8823 04
9 770862 882007

Otázky na parlamentnom výbore naznačili viac ako odpovede na ne

Súťaž o talár ústavného sudcu kulminuje

ŠTEFAN ZLATOŠ – Foto: Štefan KAČENA

Vo februári sa skončí funkčné obdobie deviatim z trinástich sudcov Ústavného súdu Slovenskej republiky. Ak by sa dovtedy nepodarilo vybrať dvojnásobný počet kandidátov, schválených plénom parlamentu, a z nich by prezident nevybral deväť nových sudcov, činnosť najdôležitejšej inštitúcie v štáte bude mimoriadne obmedzená, ba priam ohrozená.

Minulý týždeň Ústavnoprávny výbor Národnej rady Slovenskej republiky vypočul tridsaťdeväť uchádzačov o kandidatúru na pozíciu ústavného sudcu. (Jedna z prihlásených ospravedlnila svoju osobnú neúčasť pobytom v nemocnici.) V utorok tento týždeň sa na prvom tohtoročnom rokovaní zišlo plénum NR SR. Jeho najdôležitejšou úlohou bolo a je navrhnúť prezidentovi osemnásť z pohľadu poslancov parlamentu priechodných kandidátov. Z nich potom prezident vymenuje deväť sudcov. Tento postup naznačil aj jeho hovorca Roman Krpelan: „Prezident Slovenskej republiky Andrej Kiska ... vyberá z osemnástich kandidátov, ktorých zvolia v Národnej rade SR...“

■ ÚSTAVNÉ PRAVIDLÁ

Sudcov ústavného súdu vymenúva na návrh NR SR na dvanásť rokov prezident Slovenskej republiky. NR SR navrhuje dvojnásobný počet kandidátov na sudcov, ktorých má prezident Slovenskej republiky vymenovať. Za sudcu ústavného súdu môže byť vymenovaný občan Slovenskej republiky, ktorý je voliteľný do Národnej rady Slovenskej republiky, dosiahol vek štyridsať rokov, má vysokoškolské právnické vzdelanie a je najmenej pätnásť rokov činný v právnickom povolaní. Tá istá osoba nemôže byť opakovane vymenovaná za sudcu ústavného súdu. Ak je vymenovaný sudca ústavného súdu členom politickej strany alebo politického hnutia, je povinný vzdať sa členstva v nich ešte pred zložením sľubu.

■ ZNOVA DANKO

Ešte pred začiatkom ťažkého parlamentného týždňa opozícia avizovala, že opätovne podá návrh na zvolanie mimoriadnej schôdze parlamentu s cieľom odvolať z pozície jeho predsedu Andreja Danka. Tento návrh do podateľne parlamentu dodal predseda SaS R. Sulík ešte v piatok 25. januára. Predseda parlamentu musí takýto podnet vybaviť tým, že mimoriadnu schôdzu zvolá do siedmich dní, otázne však je, či sa poslanci rozhodnú jej program schváliť.

Vráťme sa však k hlavnému bodu programu štyridsiatej schôdze Národnej rady Slovenskej republiky so začiatkom 29. januára. Samotnej voľbe predchádzalo rokovanie o tom, či má byť verejná, alebo tajná. Tajne sa hlasuje v prípadoch ustanovených ústavou alebo ak sa na tom na návrh najmenej pätnástich poslancov bez rozpravy uznesie NR SR. Taký návrh sa podáva najneskôr do začiatku rokovania o tomto bode programu schôdze národnej rady. K tajnému hlasovaniu sa v parlamente tradične pristupuje v prípade voľby funkcionárov do významných funkcií. Opozícia však pri voľbe kandidátov na ústavných sudcov žiadala verejné hlasovanie.

■ PRAVIDLÁ PRE SUDCOV

Sudcovia ústavného súdu vykonávajú funkciu ako svoje povolanie. Výkon tejto funkcie je nezlučiteľný s funkciou v inom orgáne verejnej moci, so štátnozamestnaneckým pomerom, s pracovným pomerom, s podobným pracovným vzťahom, s podnikateľskou činnosťou, s členstvom v riadiacom alebo kontrolnom orgáne právnickej osoby, ktorá vykonáva podnikateľskú činnosť, ani s inou hospodárskou alebo zárobkovou činnosťou okrem správy vlastného majetku a vedeckej, pedagogickej, literárnej alebo umeleckej činnosti.

■ ROZPOLTENÝ VÝBOR

Už počas vypočúvania uchádzačov o kandidatúru na post ústavného sudcu sa na pôde Ústavnoprávneho výboru NR SR ukázalo, že celý proces výberu budúcich sudcov má silný politický kontext. Nasvedčovali tomu otázky, ktoré niektorí uchádzači dostávali. Napriek tomu nič nemôže spochybniť výnimočnosť postavenia Ústavného súdu SR v našom právnom systéme. Rozhoduje v rôznych druhoch konaní, najznámejšie sú konania o posudzovaní súladu právnych predpisov s ústavou, sťažnosti proti rozhodnutiam súdov, prokuratúry, policajtov a iných úradov a sťažnosti proti výsledkom volieb. Ide o zásadné rozhodnutia spravidla s celospoločenským dosahom. Ústavný súd je najvyššou domácou inštanciou, na ktorú sa môžu ľudia, spoločnosti, združenia či úrady obrátiť so sťažnosťou, že súdy, prokuratúra alebo iné úrady porušujú ich práva. Ak sťažovateľ nepochodí ani na jeho pôde, zostáva mu už iba využiť právo každého občana členského štátu Európskej únie a obrátiť sa na nadnárodné právne inštitúcie.

3 OTÁZKY PRE:

Borisa BRENDZU, básnika a pedagóga, šéfredaktora časopisu Dotyky

Mládeži asi celkom stačí hrkútať si aj lav jú...

● Časopis pre mladú literatúru a umenie Dotyky oslávil nedávno významné výročie – tridsať rokov vychádzania. Ako sa podľa vás vyvíjala mladá autorská scéna od začiatku deväťdesiatych rokov po dnešok? Sú to stále tí romantickí idealisti alebo tu cítiť aj vytriezvenie zo spoločenských pomerov?

Natíska sa odpoveď: „romantickí pragmatici“, ale to je oxymoron. Skôr by som zdôraznil, že oproti deväťdesiatkam je menší záujem o literatúru a jej tvorbu. Žiaľ, už zavedeným nešvárom u dnešných mladých autorov je slabá „načítanosť“, tzn. nepoznajú kánonické diela literatúry, ktoré by mal tvorca, ak to myslí s písaním vážne, prečítať. Takmer všetci začínajúci autori by hneď publikovali knihu. Áno, v poriadku, ale je rozdiel vydať knihu pre knihu alebo preto, že mám čo netuctové, originálne ponúknuť. V súčasnosti chýba literárnemu dorastu viac kontextuálneho literárneho vnímania, čo má korene i v zdevastovanom školstve.

● Periodiká venované umeniu a kultúre sú z logických dôvodov závislé od štátnej dotácie. Keďže vediete Dotyky takmer dve desaťročia a máte možnosť porovnávať, našlo MK SR nejaký optimálny model financovania mladej kultúry?

Nenašlo. Vznik Fondu na podporu umenia sa ukazuje ako medvedia služba literárnym časopisom. Môžem prehlásiť, že deklarácie bývalého ministra kultúry o skvalitnení a navýšení dotácií pre o. i. literárne časopisy a periodiká, boli zavádzajúce. Je záhadou, prečo dostáva časopis pre mladú literatúru a umenie DOTYKY pravidelne o štvrtinu nižšiu dotáciu z FPU, ako keď bol financovaný priamo z MK SR. A to sa týka takmer všetkých literárnych časopisov, aj keď MK SR deklaruje, že financie na FPU sú. Nuž sú, ale mladej literatúre ich asi netreba. Mládež treba odnárodňovať, nech po slovensky nečíta, netvorí a hrkúta si: Aj lav jú.

● Čo je nové v časopise Dotyky a čo chystá redakcia v najbližšej budúcnosti?

Máme viaceré netuctové rubriky a usilujeme sa podchytiť každý tvorivý talent. Veríme, že s odretými ušami vydáme v roku 2019 šesť čísiel a dúfame, že si kompetentní na FPU, resp. MK SR uvedomia, že literárny časopis je pre mladých literátov tým, čím je pre rybu voda a pre operenca vzduch.

Zhováral sa Maroš M. BANČEJ
Foto: autor

V SNN 5/2019 SI PREČÍTATE

- **Historička Natália Petranská Rolková rekapituluje proces oživotvorenia Matice slovenskej**
- **SNN zisťovali, či kostolná krypta v Dunajskej Strede vydala všetky svoje tajomstvá**
- **Odhalená pravá tvár vládcov Európy – predstavíme zaujímavú publikáciu poľského historika**

Slušné, progresívne, spravodlivé a ešte aké Slovensko?

Poslancov riadia šéfovia strán, nie voliči

Eva ZELENAYOVÁ – Karikatúra: Andrej MIŠANEK

O Slovensku sa v minulosti vyjadrila šéfka americkej diplomacie Madeleine Albrightová celkom nediplomaticky ako o čiernej diere. Vraj sa neskôr za to ospravedlnila, ale z našich médií sa to verejnosť nedozvedela. Už však nemusíme mať z toho komplexy, lebo v súčasnosti americký prezident Donald Trump vo veci týkajúcej sa obnovenia ochrany prisťahovalcov z Haiti, zo Salvádora a z afrických krajín nazval ich špinavými dierami.

Slovensko v tomto smere pokročilo a už sa o ňom nehovorí ako o čiernej diere. Bratislavská kaviareň chystá Slovensko progresívne, aktivisti bojujú za Slušné Slovensko a najnovšie sa bývalý predseda KDH Ján Figeľ dožaduje Slovenska spravodlivého. Jeho predchodca vo funkcii Pavol Hrušovský po zmene vlády v roku 1998 nastoľoval v štáte novú politickú kultúru a najmä zrušenie tzv. Mečiarových amnestií. Tie napokon v parlamente predložil Ján Budaj (OľaNO), ibaže okrem rozkývania právneho štátu sa tým nič iné nedosiahlo. Figeľovo hnutie malo v čase pôsobenia vo vláde veľkú šancu urobiť Slovensko spravodlivým, veď rezort spravodlivosti viedol Ján Čarnogurský. Napriek ústavnej väčšine v parlamente sa dvojnásobné platy nekonali, vládny zlepenec zrušil program výstavby štátu a naopak realizoval program deštrukcie všetkého, čo sa dovtedy dosiahlo. Žeby takto mala vyzerať spravodlivosť?

■ ZÁKON O VOĽBÁCH

Samostatnou kapitolou slovenskej politiky je zákon o voľbách do NR SR. Platný je už vyše dvadsať rokov, takže by sa mohlo zdať, že všetkým vyhovuje. Ale nie. Figeľ v novoročnom želaní o ňom povedal: „Súčasný zákon o voľbách do NR SR vychádza z princípu jediného celoštátneho volebného kraja, čím od roku 1998 uchováva dedičstvo mečiarizmu.“ Lenže Mečiar nie je zástancom súčasného volebného systému a nebol ani v minulosti. No zmeniť pomerný systém aspoň sčasti na väčšinový, na to nebola dosiaľ politická vôľa. Preto poslancov ovládajú predsedovia strán, a nie voliči.

Farizejstvo je typický znak politického subjektu, prostredníctvom ktorého sa Figeľ etabloval v politike. Priznáva, že „pretvárka a divadlo existujú aj v politike“, no dnes to nevidí len ten, kto vidieť nechce. Kádeháci dokonale ovládajú túto metódu a nepomýlia sa ani tam, kde to nie je ani slušné, ani spravodlivé. Ich postoj k slovenskej štátnosti je známy a vôbec by neprekvapilo, keby sa o prvej Slovenskej republike vyjadrovali zaužívaným komunistickým – tzv. slovenský štát. Že však Figeľ dokáže zneužiť popravu troch mladých mužov – Antona Tunegu, Alberta Púčika a Eduarda Tesára, členov Bielej légie bojujúcej za obnovenie slovenskej štátnosti po druhej svetovej vojne, už nie je ani nespravodlivé, ale podlé. Biela légia nebola tzv., ako ju nazval Figeľ. Spájala prívržencov slovenskej samostatnosti, ktorí boli ochotní za ňu aj zomrieť, čo sa o kádehákoch povedať nedá. Pre nich je štát dobrý len na profit.

■ Z JEDNÉHO CESTA

Hlina, Palko, Mikloško, Štefanec, Figeľ. Všetkých spája KDH. Pre niektorých je členstvo minulosťou, ale nie aktívny politický život. Mikloško sa opäť uchádza o funkciu hlavy štátu, ktorý nechcel, Štefanec sa vidí v Bruseli, Palkov odchod od Kuffu bol len otázkou času. On nepatrí k otcovi Kuffovi, ale k Mikloškovi. Pri ňom môže bez zábran prejaviť svoje politické názory. A Figeľ? Dlhšie o ňom nebolo počuť. Zvolebnieva sa, začína sa ozývať. Možno čaká na pozvanie, aby zachránil KDH pred Hlinom. Ale Figeľ či Hlina – nijaká opora pre Slovensko.

Zásobovanie obchodov slovenskými potravinami sa nezlepšuje

Domácou produkciou podporujeme Slovensko

Text a foto: Ján ČERNÝ

Výsledky monitoringu, ktorý už niekoľko rokov spracúva Slovenská poľnohospodárska a potravinárska komora, nijako pozitívne neprekvapili ani v jeho najnovšom vydaní. Zastúpenie potravinárskych výrobkov vyrobených a dopestovaných na Slovensku na pultoch obchodov je okolo štyridsať percent. Pozitívnu zmenu teda nepriniesol ani vlaňajší rok.

Mierne nad tento priemer sa dostala slovenská hydina, ale to vôbec nie je dôvod na jasanie. Naopak. Sebestačnosť Slovenska v produkcii hydinového mäsa dosahuje asi šesťdesiattri percent. No podiel domácej hydiny na pultoch obchodných reťazcov bol iba štyridsaťšesť percent. Inak povedané, jednu tretinu objemu kvalitnej domácej hydiny na pultoch predajní nahrádza dovoz lacného mäsa v nižšej kvalite zo zahraničia. Okrem mäsa z Česka, Poľska a Rumunska pribudla na slovenské pulty dokonca aj hydina z Ukrajiny.

„Hydina z cudziny, niekde mimo Európskej únie, je podstatne lacnejšia, pretože tie náklady, ktoré sú tam na spracovanie, na ľudskú pracovnú silu, sú podstatne nižšie. Slovenskí farmári potom nevedia konkurovať dovozom z tretích krajín. Práve preto máme tu kontroly cez Štátnu veterinárnu a potravinovú správu,“ vysvetľovala Gabriela Matečná, ministerka pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR. Zákazníci však ešte stále nevedia, že napríklad v takzvaných lacných hlboko zmrazených hydinových tovaroch, pochádzajúcich niekde až z južnej Ameriky, si kupujú vysoký váhový podiel vody, kým v čerstvej slovenskej hydine sa nenachádza. A tak v konečnom výsledku možno oprávnene pochybovať o výhodnosti takzvaných lacnejších nákupov.

Slovenská hydina sa v minulom roku na pultoch obchodov objavovala častejšie, ale stále je jej zastúpenie v porovnaní so zahraničnými dovozmi také, že nie je dôvod na jasot.

Nateraz posledný prieskum v najväčších obchodných reťazcoch sa uskutočnil 12. až 18. novembra 2018. Údaje o zastúpení agropotravinárskych výrobkov vyrobených v SR zisťovali podľa jednotnej metodiky komory slovenských poľnohospodárov a potravinárov na pultoch päťdesiatich štyroch predajní, ktoré patria obchodným reťazcom pôsobiacim na území Slovenskej republiky – TESCO, LIDL, COOP JEDNOTA, KAUFLAND, TERNO, BILLA, CBA, METRO. Komora v prieskume sledovala najdôležitejšie potravinárske komodity vrátane hydinového mäsa, hydinových výrobkov a konzumných vajec. Dlhoročné prvenstvo opäť obhájila spoločnosť COOP Jednota, ktorá do prevádzok umiestňuje najviac slovenských potravín. Počas prieskumu ich na pultoch ponúkala šesťdesiatjeden percent. Naopak, dlhodobo najmenej slovenských potravín môžu zákazníci nájsť v spoločnosti Lidl, ktorá ich celkovo ponúkala len šestnásť percent.

Zo sledovaných potravinárskych komodít mali najnovšie najväčšie zastúpenie v obchodoch u nás vajcia pochádzajúce zo slovenských chovov – až sedemdesiatštyri percent. Nasledoval med od slovenských včelárov – šesťdesiatdeväť percent, a mlieko zo slovenských mliekarní – šesťdesiatosem percent. Celkovo tieto tri komodity majú dlhodobo najväčšie zastúpenie na pultoch obchodných reťazcov v Slovenskej republike. Prieskum však opäť potvrdil nelichotivý podiel balenej hydiny a hydinových výrobkov od slovenských producentov na pultoch predajní. V roku 2018 mala balená hydina zastúpenie na úrovni štyridsaťsedem percent, hydinové výrobky dosiahli štyridsaťtri percent. Tento podiel zastúpenia domácej hydiny v rôznych tovaroch stále výrazne zaostáva za priemerom krajín Únie vrátane našich susedov, kde sa pohybuje na úrovni šesťdesiat, sedemdesiat a viac percent. Popritom, dovozy stále rastú – na Slovensko obchodníci za rok doviezli hydinové mäso a jedlé droby z hydiny v hodnote až takmer stotridsať miliónov eur.

VŠIMLI SME SI

Niekedy v polovici januára vysielala televízia TA3 zaujímavú besedu s našou nedávno ešte špičkovou krasokorčuliarkou z dvojice súrodencov Beständigovcov. Aj keď nestáli v medzinárodných súťažiach športových dvojíc na stupňoch víťazov, niekoľko rokov sa pohybovali v prvej desiatke svetového rebríčka, na MS v roku 2002 boli, napríklad, na siedmom mieste...

Iba okolnosti sú neporovnateľné...

Súrodenci Beständigovci patrili k našim špičkovým krasokorčuliarom

Moderátor viedol rozhovor s pani Oľgou, dnes už úspešnou trénerkou. Medzi rečou porovnávala aj časy svojich športových začiatkov, teda obdobie po vzniku slovenskej samostatnosti, so súčasnosťou, presnejšie vzťah rodičov k tréningu a trénerom. Vraj si dnes rodič priam rozkazuje, aký má byť prístup trénera k jeho dcérenke či synáčikovi...

Nechcime so sympatickou a nesporne aj zaslúžilou športovkyňou polemizovať, ani nemáme prečo, lebo situáciu dobre pozná a vravela pravdu. Nevdojak však upozornila na priepastný rozdiel vzťahu spoločnosti k športu a k športovým talentom zvlášť, a to aj v prípadoch, keď ide o výnimočný talent.

V čase jej detstva a športových začiatkov ešte trvali dozvuky tamtých čias, keď športové odvetvia, organizácie a kluby pociťovali nielen potrebu, ale priam psiu povinnosť starať sa o dorast od detských rokov, lebo to im zaručovalo úspešnú budúcnosť, klubu slávu a funkcionárom prežitie. Ani vtedy nebolo všetko zadarmo, to tak možno v ruskom hokeji, ale nie u nás. Pre rodičov to bola vždy obeta, dobre si pamätám, ako som vozil ešte za tmy syna do krytého bazéna na Pasienky, len, našťastie, tam nepotrebovali deti viac ako plavky, ale kamarát Ivan ma ohuroval sumami, čo ich stojí hokejový výstroj pre syna, čo už chodil do hokejovej škôlky Slovana. Ale platiť trénera? Či dokonca klzisko? Pravdaže, to by nikomu vtedy neprišlo ani na um! To bol nezmysel.

Hokejové základné a stredné školy zanikli či zanikajú, ešte sa udržuje pár tried, povedzme v Spišskej Novej Vsi, Trebišove, Trnave –, ale krasokorčuľovanie štát asi považuje za luxus, lebo rodičia si musia aj v prípade výrazných talentov platiť všetko. Ak teda matka príde s dcérkou na tréning, ktorý ju nestál len korčule, topánky, sukničku, blúzku a bielizeň, ale si platí aj štadión, ľad a trénera, nečudujme sa, ak prejaví svoj názor, či dokonca ak si rozkazuje.

(jč)

Foto: internet

Sú slovenské školy imúnne proti prenikaniu sektárskych ideológií?

Staronová téma opäť nástojčivo ožíva

Už koncom deväťdesiatych rokov mali pedagogicko-psychologické poradne na Slovensku plné ruky práce s deťmi, ktoré sa dostali do kontaktu s určitou formou neprimeraného a neprípustného psychického nátlaku. V Českej republike sa o prienik do školského prostredia v súčasnosti sporadicky pokúša približne stovka siekt. Údaj za Slovensko verejne dostupný nie je. Riziko však nie je o nič menšie.

Aby sme však ponúkli predsa len aj určité konkrétnosti – spomeňme pomerne čerstvý príklad. Školská kampaň zameraná na prevenciu pred drogami je bez akýchkoľvek pochybností veľmi pozitívnou myšlienkou. Popri jej spoločenskom prínose sa stáva aj atraktívnou, ak ju podporujú úspešní a celosvetovo známi športovci pochádzajúci zo Slovenska. Lenže už veľakrát bolo oficiálne verejne konštatované, že za iniciatívou Slovensko bez drog stojí neregistrovaná Scientologická cirkev. Nikoho to nezaujíma. Medzi svojimi mediálnymi partnermi má uvedeného jediného – počúvané súkromné rádio, obľúbené medzi mládežou, ktoré vlastní vplyvný podnikateľ a aktívny politik so svojráznym životným štýlom a naozaj nezvyčajným postojom k fenoménu rodiny. Cez túto, na prvý pohľad naozaj chvályhodnú iniciatívu, ktorá v skutočnosti vyzerá ako prevencia proti drogovej závislosti, sa tak scientológia dostáva bez problémov a v atraktívnom obale na pôdu našich základných a stredných škôl.

Nielen odborná literatúra, ale aj svedectvá klientov mnohých liniek dôvery potvrdzujú negatívne psychické a sociálne následky angažovania v scientológii. Sú to príbehy zúfalých ľudí, ktorí prosia o radu, keď sa začnú tieto následky prejavovať.

ČO INÍ NEPÍŠU

Ďalšou skupinou klientov, ktorí sa v minulosti obrátili na slovenské linky dôvery, boli šiesti zamestnanci rôznych súkromných firiem z rôznych oblastí Slovenska. Zamestnávateľ ich nútil chodiť (aj počas víkendov) na vzdelávacie kurzy, niektorí mali účasť na vzdelávaní aj v pracovnej zmluve, ale nebolo uvedené konkrétne, aká firma ich bude „školiť“. Keď klienti pochopili, že za kurzami je scientologická cirkev a odmietali sa ďalej na nich zúčastňovať, zamestnávateľ im hrozil výpoveďou.

Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie prevenčný program o. z. Slovensko bez drog vzhľadom na prepojenie so scientológiou už roky neodporúča. Pripomína to Občianske združenie INTEGRA, Centrum prevencie v oblasti siekt. Takéto prevenčné akcie sú podľa INTEGRY väčšinou hromadné, jednorazové a vedené bez odborného vysokoškolského vzdelania, čo odporuje zásadám efektívnej a profesionálnej prevencie. Scientológovia využívajú všetky legálne dostupné možnosti a svoju činnosť vykonávajú väčšinou ako neziskové organizácie, občianske združenia a nadácie, komerčné firmy či vzdelávacie a poradenské inštitúcie pôsobiace v oblasti vzdelávania, manažmentu, ľudských zdrojov a podobne.

Ján ČERNÝ

Ilustračné foto: internet

Nepreskočil a môže doskákať

Roman MICHELKO

V záplave mediálneho šumu okolo pikantnej korešpondencie Glváča s Alenou Zsuzsovou či mediálnej hystérie týkajúcej sa kandidatúry Fica na post ústavného sudcu akoby zanikla správa, ktorá je vo svojich dôsledkoch podstatne zásadnejšia než aktuálny mediálny smog. Zásadná je v tom, že môže nadlho, minimálne na ďalšie volebné obdobie, predznačiť perspektívy jednej z najstarších politických strán po novembri 1989 – KDH.

Keď po volebnom debakli v roku 2016 získalo KDH len 4,94 percenta hlasov a vypadlo tak z parlamentu, mnohí kresťansky orientovaní voliči čakali na jeho reštart. A on naozaj prišiel. Otázne je, či spôsob, akým stranu uchopil Alojz Hlina, je práve najšťastnejší. Hlinovi sa nedá uprieť, že sa do čistenia „Augiášovho chlieva“ pustil s plnou vervou. Bohužiaľ, jeho metódy často vyvolávali veľké kontroverzie a nepochopenie. Treba mu uznať, že v čase jeho príchodu bolo KDH silne funkcionárskou stranou a schopnosť mladých perspektívnych kádrov presadiť sa bola relatívne veľmi malá. Kádehácka elita sa zabetónovala vo svojich pozíciách a všetky pokusy zmeniť to vyšli navnivoč (možno si ešte niekto spomenie na Procházkov pokus o zmenu stanov).

Až šok z volebného debakla otvoril „okno príležitostí“, ktoré sa Hlina pokúsil využiť. Najprv sa snažil zmeniť stanovy tak, aby čo najviac rozhodujúcich pák na reformu strany dostal do svojich rúk, respektíve do rúk najužšieho vedenia strany. Po dlhom boji, a až na druhýkrát sa mu podarilo stanovy zmeniť a zaviedol aj princíp rotácie kádrov trikrát a prestávka pri kandidatúre do parlamentu. Iste, tento princíp je aj značne kontroverzný, nemusí totiž platiť, že skúsený politik je zároveň vyhorený, pasívny a nedokáže osloviť voličov. Problém je aj v tom, že tento model odmietol aj v soft verzii, v ktorej ho aplikuje Matovič. Teda kádre sa striedajú, ale ak je niekto naozaj výrazný a má schopnosť osloviť veľa voličov, tú šancu dostane, ale na spodných priečkach kandidátky.

KOMENTÁR

Ani toto však Hlina nechcel dovoliť a následky na seba nenechali dlho čakať. Administratívnym vylúčením spoluzakladateľky hnutia Anny Záborskej si zarobil na poriadny malér. Tá spolu s kolegom z Európskeho parlamentu Branislavom Škripekom, pôvodne z OĽaNO, a poslancom NR SR Richardom Vašečkom, pôvodne z OĽaNO a neskôr z KDH, zakladajú nový kresťansky politický subjekt.

V tejto fáze nie je podstatné hodnotiť ich primárne motivácie. Iste, asi tá najväčšia je neochudobniť sa o možnosť kandidovať do Európskeho parlamentu. Už si tam zvykli a opustiť dobré bydlo nie je nič príjemné. Na druhej strane, tento politický projekt či táto politická iniciatíva môže pôvodnému KDH poriadne pustiť žilou. Pritom nejde o to, že by tento nový projekt nahradil KDH ako dosiaľ najsilnejšie sa profilujúcu stranu presadzujúcu kresťanské hodnoty. Ide o to, že aj odliv jedného či dvoch percent môže byť pre KDH, dnes oscilujúceho okolo šesť až sedempercent, smrteľné.

Paradoxne však, pre zakladateľov je oveľa zaujímavejšie a aj realistickejšie založiť nové hnutie, hoci aj ako politický projekt ad hoc, s cieľom dostať sa do Európskeho parlamentu. Tieto voľby majú totiž viacero špecifík. Tým najpodstatnejším je extrémne nízka účasť voličov v týchto voľbách – len okolo dvanásť až trinásť percent. To de facto znamená, že na zisk veľmi lukratívneho mandátu stačí približne tridsaťdvatisíc hlasov. Pre porovnanie: v parlamentných voľbách, v ktorých volebná účasť atakuje šesťdesiat percent, je minimálny zisk na kvalifikáciu do národného parlamentu niekde okolo stotridsaťtisíc hlasov. Ak si pritom uvedomíme, že Škripek, Vašečka a v neposlednom rade aj Záborská majú za sebou relatívne silné osobné zázemie voličov, ktorí ich primárne volili ako osoby (u prvých dvoch je to úplne jednoznačné), a nie ako predstaviteľov strany, za ktorú kandidovali. Aby sme si osviežili pamäť treba pripomenúť, že Branislav Škripek ako kresťanský aktivista kandidoval v roku 2012 na kandidátke OĽaNO z absolútne nezvoliteľného šesťdesiateho štvrtého miesta a do parlamentu sa prekrúžkoval ako jediný, okrem pôvodnej štvorice zakladateľov okolo Igora Matoviča. Tento fígeľ zopakoval aj v roku 2014, keď tiež z nezvoliteľného tretieho miesta kandidátky OĽaNO preskočil Jozefa Viskupiča, čo mu asi nikdy nezabudne, a tým ho „vykrúžkoval“ z Európskeho parlamentu. Podobne Richard Vašečka ako známy pro-life aktivista bol jediný, okrem známej štvorice zakladateľov OĽaNO – Martin Fecko, Jozef Viskupič, Igor Matovič a Erika Jurinová, ktorý z pôvodnej zostavy z roku 2012 obhájil svoj mandát aj v roku 2016.

Nový projekt kresťanskej strany teda tvoria osoby, ktoré požívajú veľkú osobnú či zosobnenú dôveru u voličov, čo je ich najsilnejšia zbraň a čo môže zásadne poškodiť KDH. V nastávajúcich voľbách do Európskeho parlamentu to ešte nemusí byť fatálne, ale ak svoju aktivitu budú rozvíjať aj v roku 2020, môže to byť pre úsilie KDH dostať sa do prvej politickej ligy definitívna stopka.

Ako sa nasadzuje psia hlava

Maroš M. BANČEJ

V rámci stredovekého vzdelávania bola rétorika tretie zo siedmich slobodných umení. Vznikla v starovekom Grécku a v tomto čase to bola súčasť stredného vyššieho vzdelania. Po kvalitných rečníkoch – rétoroch – bol už vtedy dopyt a moderná informačná spoločnosť dala tomuto umeniu nové dimenzie. Ba čo viac, technologický rozvoj ukázal v tejto oblasti nové netušené možnosti. Určite sa mnohí z vás stretli s termínom „čierna žurnalistika“. V rámci publicistických žánrov v sebe zahŕňa celú ich škálu s jedným spoločným menovateľom. Sústreďuje sa na vytváranie negatívneho obrazu o danej osobe, strane či názorovom prúde. Najtransparentnejšie je táto forma manipulácie (bez pridávania kladného či záporného znamienka) prítomná v médiách pred parlamentnými, komunálnymi či prezidentskými voľbami. Z čisto etického hľadiska nie je zverejnenie negatívnej informácie napríklad o komunálnom kandidátovi prehreškom, ak vychádza z overiteľných faktov a overiteľný autor uvádza overiteľné zdroje. No čoraz častejšie sa stretávame s tým, že namiesto vyššie spomínaných atribútov anonymný

POZNÁMKA

autor napíše niečo na spôsob „hovorí sa, že...“. Na podobné metódy mali naši predkovia pomenovanie „nasadiť niekomu psiu hlavu“. Moderné komunikačné prostriedky umožňujú túto prastarú metódu neskutočne rozvinúť a variovať. Po príklad nemusíme ísť ďaleko. Vezmime si spôsob, akým väčšina takzvaných mienkotvorných médií informuje o Rusku. Z desiatich správ je zhruba šesť s priamou negatívnou konotáciou a tri s nepriamou. Napríklad, keď už autor musí v článku skonštatovať fakt, že Rusko sa stalo najväčším exportérom obilnín, nezabudne podprahovo podsunúť aj informáciu, že podľa „istých“ zdrojov majú tamojší dôchodcovia problém zabezpečiť si základné potraviny. Pri nasadzovaní „psej hlavy“ hrajú dôležitú úlohu takzvané „nálepky“, básnicky by sme ich mohli označiť ako „epiteton constans“, teda „konštantné prívlastky“. Iste ste si všimli, že takým neoddeliteľným prívlastkom pre národne a sociálne orientované politické či spoločenské subjekty sa stali označenia populistický, xenofóbny, nacionalistický, ultrapravicový, ba až fašistický. Prakticky takmer v každej správe, v ktorej sa spomína nemecká strana AfD (Alternatíva pre Nemecko) nesmie chýbať niektorá z vyššie spomenutých nálepiek.

Moderné informačné prostriedky však umožňujú aj sofistikovanejšie metódy, ako manipulovať s čitateľským podvedomím. Vezmime si trebárs fotografie. Už pri zbežnom prezeraní novinových či internetových stránok aj menej vizuálne trénovaný čitateľ zacíti, že niečo tu nie je úplne v poriadku. Keby sa nad tým pocitom zamyslel, tak by si uvedomil, že napríklad pri niektorých politikoch a verejných činiteľov sa fotografie vyberajú podľa kľúča „čím horšie foto, tým lepšie“. Nám nemilý politik teda vyzerá na fotografii arogantne, prihlúplo, smiešne, nudne… Skrátka, môže vyzerať akokoľvek, len nie dobre, nedajbože dokonca sympaticky. Podobne sa používa aj metóda „pars pro toto“, teda jednotlivosť namiesto celku. Napríklad článok o zneužívaní detí konkrétnym kňazom, ktorý zlyhal vo svojom kňazskom poslaní, sa interpretuje ako zlyhanie celej cirkvi. Je to podobný nezmysel, ako keby sme označili všetkých záhradkárov za deviantov, keďže v istom prípade zneužívania hral hlavnú úlohu záhradkár X. Y. Skrátka, nasadzovanie psej hlavy sa stalo pomerne rozšírenou spoločenskou disciplínou, pričom tí, ktorí sa na to špecializujú, sa zrejme nepozerajú do zrkadla. Dobre vedia, čo by v ňom uvideli.

SPOZA OPONY

Prečo by oslavy nemali byť jednofarebné

Dušan D. KERNÝ

Súťaž o najväčšieho Slováka dosiahla aj na Slovensku to, čo inde, povedzme v Česku alebo v Ruskej federácii. U susedov to vyhrával Jára Cimerman, stelesnenie českého humoru a satiry, symbol Čechov, kým v Rusku sa ledva podarilo zabrániť, aby to nebol Josif Vissarionovič Stalin, čo, samozrejme, vzbudilo živý medzinárodný ohlas. U nás súťaž vyvolala takisto poriadny rozruch, až kým sa speváčka Marika Gombitová neprejavila a odstúpením získala ešte viac sympatií, ako mala dovtedy. Lebo uvoľnila miesto pre prvú uniformu. Pre Jozefa Gabčíka, muža, ktorý bol súčasťou jednej z najpozoruhodnejších akcií v druhej svetovej vojne – úspešného atentátu na miestodržiteľa nemeckej ríše v Protektoráte Čechy a Morava. Akcie, ktorá krvou obetí otvorila čs. diplomacii, čs. exilovej vláde v Londýne (z ktorej Beneš vyštval hviezdnych diplomatov Osuského a Hodžu) zvrátiť postoj veľmocí na prospech obnovy čs. štátu v pôvodných hraniciach, teda k rehabilitácii osobitne Británie za mníchovský pakt s Hitlerom, pakt, ktorý viedol k zániku čs. štátu, ale aj k vzniku prvého slovenského štátu.

Bola to východniarska bystrosť Mariky Gombitovej, a nie hlasovanie divákov, čo nám priviedlo vojaka Gabčíka na scénu. Vždy, keď putujem do Prahy na rodinné stretnutia, usilujem sa zájsť do pravoslávneho chrámu, posledného úkrytu statočných, ale zradených parašutistov. Pripomínam si, čo všetko museli prežiť, ale aj koľko bolo interpretácií, koľko, zabúdania, nepovšimnutia si rodného domu Gabčíka, ktorý bolo treba na poslednú chvíľu zachraňovať. Krypty pravoslávneho kostola, z ktorých nič nemôže zmyť krv mužov, čo tu zomierali, sú jedným z mojich miest, kam chodím, aby som si pripomenul, ako stále jednostranne alebo neúplne hovoríme o miestach, kde zomierali Slováci v uniformách. V pravoslávnom chráme uprostred Prahy nevyberajú vstupné, je na vás, či dáte, alebo nie podarúnok, za smrť vojakov a pravoslávnych kňazov či rodinu pravoslávneho kostolníka sa predsa nevyberá, ale svojím darom prispievate na udržanie pamätného miesta. A to tu dlho po roku 1945 nebolo samozrejmosťou...

Gabčík, ktorý sa dostal do súťaže o najväčšieho Slováka len ako náhradník, by nám mal pripomenúť, ako si nevieme stále vážiť životy tých, ktorí nedobrovoľne zahynuli v rôznych uniformách v rôznom čase.

Môj priateľ je viceprezident rakúskeho Čierneho kríža, pochádza zo Štajerska a tamojšia organizácia sa zo všetkých síl pousilovala obnoviť okrem iného aj cintorín, kde leží takmer pätnásťtisíc vojakov rakúsko-uhorskej armády z prvej svetovej vojny na Piave, v čase, keď nebolo ani pomyslenia, že by to financoval niekto zo Slovenska, aj keď slovenských mien na náhrobkoch je neúrekom. Nemá to nič spoločné s monarchiou, naopak, hovorieva priateľ Heinz, robíme to dodnes na pamäť živým, aby tisíce hrobov boli výstrahou, aby varovali pred nezmyselnosťou vojny, krviprelievania. A dodáva – a treba to v dnešnom svete pripomínať stále čím viac.

Vo Vinosadoch pri Bratislave je dom, pred ktorým veje veľká slovenská a kanadská zástava. Žije tam bojový pilot oboch štátov, dnes dôstojník slovenskej armády, ktorý stále bojuje za rehabilitáciu svojho otca Jurecha, generála Slovenskej armády. Pamätnú tabuľu na jeho počesť a počesť a troch ďalších generálov – Malára, Goliana a Viesta, v nemeckom koncentračnom tábore, kde Jurech v roku 1944 zahynul, vlani umiestnili v rámci občianskej iniciatívy; bustu generála Jurecha v rodnej Bošáci iba pred niekoľkými rokmi postavili tiež zo súkromných zdrojov.

Iné občianske združenie zasa výlučne zo súkromných zbierok a za nezáujmu úradov obnovilo vlani pamätník vojakom Slovenskej armády v Lipovci na Ukrajine a na cintoríne vo Ľvove. Sprevádzal som tam priateľa, rovesníka, ktorého otec a potom aj on sám tajil, že bol divízny lekár Slovenskej armády, do ktorej ho povolali, a službe nebolo vyhnutia. Tak ako boli povolaní tí mladí chlapci, čo desaťročia bezmenní ležali v Lipovci a pre oficiálne miesta, aj keď už dnešné slovenské, sú bezmenní naďalej.

SEBAOBRANA

Určite ste to v minulých dňoch zaregistrovali. Vraj čierna dodávka, vraj podozrivý pohyb v blízkosti škôl, vraj ide o únosy detí. Pravda je však iná... Polícia žiada verejnosť a médiá, aby nešírili nepravdivú správu (hoax) o únosoch maloletých osôb na Slovensku. Ich častejší výskyt zaznamenala v uplynulom období. Polícia zdôrazňuje, že k únosom maloletých a mladistvých osôb na území Slovenskej republiky nedochádza. Pripomína, že šírenie poplašnej správy je trestný čin. Informoval o tom hovorca Prezídia Policajného zboru Michal Slivka.

Nepodliehajte panike!

„Šírenie hoaxu dosiahlo neúnosnú mieru," konštatuje polícia, podľa ktorej nepravdivú správu rozširujú ľudia na sociálnych sieťach. Policajný zbor už podľa Slivku tento hoax niekoľkokrát dementoval. „K únosom maloletých a mladistvých osôb na území Slovenskej republiky nedochádza. Najčastejšími dôvodmi ich nezvestnosti sú úteky z domu, úteky so starším partnerom a takzvané rodičovské únosy," zdôrazňuje Slivka.

Dodáva, že v minulosti sa objavilo niekoľko prípadov, keď maloleté osoby povedali svojim rodičom o osobách, ktoré ich mali volať do vnútra vozidla, lenže nikdy sa hrozba ani len pokus o únos nepotvrdili. „Napriek tomu Policajný zbor takéto prípady nikdy nepodceňuje a z bezpečnostno-preventívneho charakteru o nich informuje. Z toho vyplývajú občasné upozornenia miestnych obyvateľov, napríklad prostredníctvom obecného rozhlasu," uviedol Slivka.

Polícia žiada verejnosť a médiá, aby šírili túto informáciu, ktorá bude zverejnená aj na našich sociálnych sieťach. „Zároveň prosíme médiá, aby v súvislosti s touto témou nepoužívali formulácie ‚malo dochádzať k únosom', prípadne ‚údajné únosy', doplnil Michal Slivka. Policajný zbor podľa jeho slov pristupuje k šíreniu akýchkoľvek hoaxov nekompromisne. „Potvrdzuje to nedávne zriadenie novej facebookovej stránky Hoaxy a podvody – Polícia SR."

Na uvedenej stránke sa tiež najnovšie nachádza varovanie, aby si ľudia dávali väčší pozor na falošné maily z bánk. Kedysi možno bolo jednoduché rozoznať takúto falošnú správu, pretože útočníci často pochádzajú zo zahraničia, no teraz zlepšili svoju slovenčinu, respektíve prekladač, ktorý používali, a usilujú sa opäť škodiť ľuďom. Polícia Slovenskej republiky preto varuje a v niekoľkých bodoch radí, ako odhaliť podvodníkov. Za uplynulé tri mesiace zaznamenali zvýšený počet phishingových mailových správ, ktoré sa tvária ako oficiálne správy z banky. Obsahujú odkaz, na ktorý je podľa nich potrebné kliknúť. Nerobte to! Hackeri sa tak totiž môžu dostať až k vašim peniazom. Podvodníci síce zlepšili svoju slovenčinu, no stále jestvuje niekoľko spôsobov, ako ich odhaliť.

Takže pozor a pamätajte si, že banky takéto maily neposielajú, adresa odosielateľa je veľmi netradičná, v podpise banky sa často spomína názov, ktorý v skutočnosti banka nepoužíva,

banky nikdy nežiadajú klientov, aby odovzdávali svoje osobné prihlasovacie údaje!

(red)

Aktivity klubu Jozefa Murgaša a Jozefa Gregora Tajovského

Aby nám „trolovia" neprepisovali históriu

Zhováral sa Maroš SMOLEC – Foto: SNN

Ján ŠEBO je predseda Klubu Jozefa Murgaša a Jozefa Gregora Tajovského i predseda Fóra pre komunikačné technológie. Pracuje ako konzultant v oblasti plánovania elektronických komunikácií. Ako sám hovorí, nerobí nič výnimočné, len sa snaží, aby sa nezabudlo, že slovenský národ má vo svojej histórii významné osobnosti a vzory, na ktorých si môže vždy stavať svoju budúcnosť. Požiadali sme ho o rozhovor o významnej osobnosti slovenských dejín a vedy – Jozefovi Murgašovi.

Predseda Klubu Jozefa Murgaša a Jozefa Gregora Tajovského Ján ŠEBO

● Kto bol Jozef Murgaš? Vraví sa, že mnoho vynálezov mu nepatentovali a vždy vynašiel niečo prevratné ako druhý. Je to pravda?

Jozef Murgaš, rodák z Tajova pri Banskej Bystrici, je významný priekopník bezdrôtovej telegrafie. Stretávame sa však so spochybňovaním jeho diela aj napriek tomu, že vynašiel Ton-System, patentovaný v roku 1904 v USA, a uskutočnil prvý verejný bezdrôtový prenos modulovaného užitočného signálu nad zemským povrchom na vzdialenosť tridsať kilometrov v USA v roku 1905. Dnes by sme mali byť schopní ukázať objektívny pohľad na históriu a vývoj technológie bezdrôtového sveta. Náš klub dlhodobo zbiera informácie, historické fakty o diele Jozefa Murgaša a vykonáva osvetu, aby nám „trolovia" neprepisovali históriu.

Exponáty vynálezov a technických riešení Jozefa Murgaša zhotovil v roku 2012 M. HORNÍK

● Kto založil tento projekt podpory regionálnej histórie?

Bývalý tajovský učiteľ Jozef Šebo, môj otec. Bol veľkým propagátorom diela významných osobností – spisovateľa J. G. Tajovského a vynálezcu, priekopníka v oblasti bezdrôtovej telegrafie Jozefa Murgaša. V roku 1968 sa podarilo v Tajove otvoriť múzeum J. G. Tajovského, do ktorého sa uložila aj zbierka o diele J. Murgaša. Postupne ju vytvoril Jozef Šebo, ktorý sa stal aj lektorom múzea. Jeden z jeho žiakov Július Murgaš založil v deväťdesiatych rokoch minulého storočia v Bratislave Klub priaznivcov J. G. Tajovského a Jozefa Murgaša. Aktivity klubu sa zameriavali na významné udalosti v živote týchto významných osobností. Boli to spomienkové slávnosti spojené s divadelnými predstaveniami hier J. G. Tajovského, výstavkami, odhalením pamätnej tabule J. Murgašovi a pomníka v Bratislave, pokusmi o získanie štátneho vyznamenania in memoriam či snahy o pomenovanie bratislavského mosta (dnešné Apollo) menom Jozefa Murgaša v roku 2004. Pôvodný klub nemal právnu subjektivitu. Na jeho základoch vznikol v roku 2013 Klub Jozefa Murgaša a J. G. Tajovského s novým právnym štatútom s cieľom dosiahnuť vyššiu efektivitu osvety. Jeho predsedom som sa stal ja. Veľkým prínosom klubu boli osobnosti, ako napríklad Murgašova praneter prof. Blanka Kolibiarová – čestná predsedníčka klubu, vnučka Murgašovho brata Jána Murgaša, scenárista a spisovateľ Jozef Vranka, autor knihy Z doliny prerástol hory – Jozef Murgaš: kňaz, maliar vedec, vynálezca a mnoho ďalších významných osôb. Klub sa zameral na medializáciu diela Jozefa Murgaša pri rôznych významných výročiach i na spopularizovanie diela J. Murgaša, jeho zásluh vo vývoji rádiotelegrafie a vzniku bezdrôtového sveta najmä pre mladú generáciu na internete a sociálnych sieťach. Vytvorili sme webovú stránku www.jozefmurgas.sk , kde sú dostupné informácie o aktivitách klubu a o živote a diele J. G. Tajovského a J. Murgaša.

● Spolupracuje váš klub aj s vedeckými inštitúciami?

Veľkým prínosom činnosti klubu bola a je spolupráca s Centrom vedecko-technických informácií (CVTI SR) a s predstaviteľmi obce Tajov. Spoločne sa nám podarilo pripraviť mnoho akcií a výstav o Murgašovom diele v oblasti vývoja bezdrôtovej komunikácie, vytvoriť pomník a park s menom Jozefa Murgaša. Výstava Wireless World – bezdrôtový svet s podnázvom Jozef Murgaš – bezdrôtová telegrafia, rádio, mobilná komunikácia bola po prvýkrát inštalovaná v Bratislave v obchodnom centre AVION v novembri 2014. Podujatie sa konalo v rámci implementácie národného projektu Popularizácia vedy a techniky na Slovensku. Výstavu organizoval inštitút CVTI SR, Klub JM a JGT. V rámci výstavy v OC AVION sa uskutočnili dva vysielacie dni rádioamatérov z rádio klubu OM3KFF, pôsobiaceho pri Slovenskej technickej univerzite v Bratislave. Na streche obchodného centra postavili dve krátkovlnné antény a priamo z výstavy vysielali správy fonickou a telegrafnou prevádzkou do celého sveta pod špeciálnou značkou OM150MURGAS. V rokoch 2014 – 2016 Klub JM a JGT inštaloval v spolupráci s CVTI SR túto výstavu na viacerých základných a stredných školách, univerzitách a inštitúciách. Výstavu sme napokon umiestnili na Obecnom úrade v Tajove, kde je dodnes. Sedemnásteho februára 2014 sa konala spomienková slávnosť k sto päťdesiatemu výročiu narodenia J. Murgaša v Tajove. Túto významnú akciu poctil svojou návštevou aj veľvyslanec USA na Slovensku pán Theodore Sedgwick. Vo svojom prejave vyjadril hlboký obdiv k osobe J. Murgaša, ktorý bol Slovák a zároveň aj americký občan. Vyslovil obdiv jeho dielu a jeho aktivitám v presadzovaní demokracie, najmä historicky známeho faktu, že Murgaš bol jeden zo signatárov Pittsburskej dohody v roku 1918 pri vzniku prvej ČSR.

● Klub odhalil Murgašovu bustu. Ako sa vám to podarilo? V súčasnosti totiž nie je moderné odhaľovať tabule slovenským vynálezcom a vôbec významným Slovákom...

Vďaka veľkej podpore Slovenskej technickej univerzity a sponzorom podarilo sa nám 27. apríla 2015 slávnostne odhaliť pomník Jozefa Murgaša s originálnou bustou od akademického sochára Alexandra Trizuljaka pred vstupom do budovy rektorátu Slovenskej technickej univerzity v Bratislave na Vazovovej ulici, ktorý nesie meno Nádvorie Jozefa Murgaša. Pri príležitosti sto desiateho výročia oficiálnej skúšky Murgašovho Ton-Systemu 23. novembra 1905 v USA v súčinnosti s obcou Tajov a CVTI SR otvorili sme 23. novembra 2015 Park J. Murgaša v Tajove. V tomto parku sú umiestnené štyri metre vysoké modely stožiarov Murgašovho anténového systému. Naše pokusy o filmové spracovanie Murgašovho diela pre mládež boli doteraz neúspešné. Až tento rok Občianske združenie priateľov dejín techniky a vynálezov umožnilo realizáciu filmu z pozostalosti manželov Tabačikovcov. Cyklus publicisticko-dokumentárnych filmov Svetoznámi slovenskí vedci pripravila režisérka Eva Holubánska-Bartovičová. Film Rande v éteri o Jozefovi Murgašovi mal premiéru v televízii LUX 23. 10. 2018.

MEDZI NAMI

Kriesenie starých sporov

Ľudovít ŠTEVKO

Slovenskú, ale najmä bratislavskú verejnosť šokoval rozhovor slovenskej kurátorky Múzea hlavného mesta Bratislavy Zuzany Faláthovej pre maďarský denník Magyar Hírlap, v ktorom pri hodnotení nedávnej histórie a slovensko-maďarských vzťahov zazneli z jej úst perly ducha lahodiace maďarským šovinistom. Pretože ma zaujal ten rozhovor pod názvom Pravda patrí jednoznačne Maďarom, zavolal som mladej pracovníčke múzea, aby som sa dozvedel čosi o jej vzdelaní a názoroch zverejnených v maďarských novinách. Dozvedel som sa, že má za sebou magisterské štúdium z odboru muzeológia a kultúrne dedičstvo a že po skončení školy dva roky pracuje v bratislavskom múzeu.

Nejde mi o neplodné polemizovanie s názormi Faláth Zsuzsi, ako ju nazvali v Magyar Hírlap, ktorá nepozná slovenskú históriu, lebo ju neštudovala ako odbor, skôr mi ide o zámer onoho denníka dokumentovať na názoroch istej Slovenky z felvidéku, že na slovenských školách sa učia o histórii samé klamstvá a že Slováci diskriminujú a nenávidia Maďarov. Slovenka v Pozsony Városi Múzeum sa po maďarsky ešte len učí, ale má inteligentného maďarského priateľa, ktorý ju zoznámil „s pravdivou históriou slovensko-maďarských vzťahov", teda inak, ako sa píše v slovenskej učebnicovej verzii histórie. Zaoberať sa všetkými výplodmi ducha vraj slovenskej historičky nemá zmyslel, veľa vecí zo spomínaného rozhovoru dal na správnu mieru historik SAV Ferdinand Vrábel, preto sa zmienim iba o udalostiach, ktoré rezonovali v negatívnych konotáciách spomínaného interview. Reči sa viedli o odsune Maďarov zo Slovenska po anulovaní Viedenskej arbitráže, ktorý je stále jablkom sváru medzi istou skupinou maďarských politikov a slovenskými historikmi.

Článok v denníku Magyar Hírlap „prispel" k slovensko-maďarskému historickému zmiereniu práve tak ako svojho času minister pre národnostnú politiku Árpád János Potápi, ktorý žiadal zrušenie Benešových dekrétov, pretože podľa neho po vojne najviac trpeli Maďari v Česko-Slovensku. Vraj prišli o štátnu príslušnosť v rodnej krajine a stali sa obeťou „diabolského plánu"... Nuž, aký to bol diabolský plán svetových veľmocí, keď sa na Postupimskej konferencii 27. februára 1946 dohodla výmena slovenského a maďarského obyvateľstva na základe reciprocity, ktorú podpísala česko-slovenská aj maďarská vláda?

Znalec budapeštianskych, nemeckých aj česko-slovenských archívov historik Ladislav Deák vydal niekoľko zväzkov zápiskov o Viedenskej arbitráži a otrasnej tragédii Slovákov, zbitých, vyhostených a vyhnaných z domovov počas maďarskej okupácie južného Slovenska v rokoch 1938 – 1945. Maďari nastolili na anektovanom území tvrdý vojenský režim, kde neplatili civilné zákony a súdy. Po skončení vojnovej kataklizmy, keď začal fungovať inštitút medzinárodného práva, nanútená Viedenská arbitráž stratila platnosť de facto i de jure. Maďarské vedenie sa v zmluve o prímerí zaviazalo, že obnoví hranice spred roka 1938, že stiahne okupačnú administratívu a armádu zo slovenského územia. Genocídny maďarský okupačný režim priniesol so sebou na Slovensko tzv. anyásov z anyaországhu, teda z Maďarska, a pretože toto územie bolo vrátené po vojne Česko-Slovensku, anyási sa stali cudzími štátnymi príslušníkmi. V máji v roku 1945 ich naložili do vlaku a museli odísť. Nyilasovcov, podieľajúcich sa na perzekúciách slovenského obyvateľstva, bolo okolo šesťtisíc. Maďarských občanov, ktorí tu chceli zostať, ale museli sa vrátiť domov do Maďarska, bolo podľa Deáka tridsaťjedentisíc. Treťou skupinou boli obyvatelia maďarskej národnosti, ktorí odišli na základe dohody o výmene obyvateľstva, preto argumentácia, že Slováci vyhnali z felvidéku Maďarov, podobne ako Česi sudetských Nemcov, nie je opodstatnená. Ani jeden Maďar neodišiel z Česko-Slovenska na základe tzv. Benešových dekrétov. Sedemdesiattisíc vyhnaných Maďarov je novodobý maďarský mýtus.

Historické fakty a maďarská „potrianonská pravda" o ukradnutom území z tela Maďarska to je paradox, ktorý zaťažuje vedomie mnohých Maďarov nielen v Maďarsku, ale aj u nás. Reči slečny kurátorky Faláthovej pre maďarské noviny o pričlenení (dobre že nie anektovaní) Bratislavy do Česko-Slovenska po skončení druhej svetovej vojny sú jednoducho nezmysel, tak ako je nezmyselný a staré vášne vyvolávajúci rozhovor, že „pravda patrí jednoznačne Maďarom".

Nemeckí poslanci nevedia, či sa Európska únia udrží, alebo zanikne

Čierno-biele videnie plné neistoty a neurčitosti

Dušan D. KERNÝ – Foto: zdroj internet

Ako bude svet vyzerať o polstoročie, ako to bude v roku 2068? Túto otázku položil nemecký týždenník Die Zeit na konci minulého roka popredným poslancom bundestagu. Ako uvažuje časť špičky nemeckých ústavných činiteľov najvplyvnejšieho štátu s najväčšou ekonomikou Európskej únie? Čo si myslia a aké odpovede dali na dve otázky – Ako to bude v roku 2068, keď vývoj pôjde zle, a ako to bude, keď vývoj pôjde pol storočia dobre?

Odpovede nemeckých volených reprezentantov nám povedia veľa najmä o ich súčasnom uvažovaní. Z rozsiahlych odpovedí sme vybrali len tie najcharakteristickejšie, kde sa zrkadlí nemecké uvažovanie dneška.

■ NABALZAMOVANÝ TRUMP

Popredný, dá sa povedať dedičný liberál, už druhý z rodu výrazne zastúpeného v nemeckom a európskom parlamente päťdesiatdvaročný gróf Lambsdorff na otázku, ak všetko pôjde zle, má sarkastickú nemeckú odpoveď: v roku 2068 vo Washingtone v sklenenom sarkofágu leží zabalzamovaný Donald Trump a okolo ide prúd pútnikov z radov školskej mládeže, aby vzdali hold zakladateľovi americkej ríše. V skutočnosti sa však USA po porážke, ktorú utrpeli od Číny v tretej kórejskej vojne v roku 2033, ledva držia dohromady. Vzhľadom na suchá sú veľké časti krajiny sotva obývateľné, v roku 2039 Kanada postavila na svojich hraniciach múr, aby zastavila prúd utečencov z juhu z USA na svoje územie. Európska únia už nejestvuje a ani zóna spoločnej meny euro, burzy sú zatvorené, Taliansko po pripojení Piemontu k Francúzsku kleslo na úroveň rozvojového štátu, mnohí Taliani sa prebíjanú na sever do Rakúska, ktoré sa bráni so zbraňou v ruke. Srbsko, Macedónsko a Bulharsko sa spojili do autoritatívneho kresťansko-slovanského štátu pod hegemóniou ruskej ríše. LGBT ľudia z celej východnej Európy sa prebíjajú do Francúzska. Nemecko bude mať sociálny systém podľa vzoru Číny – štát bude prideľovať body za dobré správanie občana, a kto nebude mať dosť bodov, stratí volebné právo, vládnuť bude jedna strana Jednotného frontu, k nej sa musia všetky strany pripojiť.

■ AK PÔJDE VŠETKO DOBRE

Európska únia bude globálne uznávaný spolkový štát s dynamickým hospodárstvom a nízkou nezamestnanosťou, občania EÚ sa budú dorozumievať euroangličtinou, ale všetky národnosti budú pestovať svoj materský jazyk.

Beatrix von STORCHOVÁ, podpredsedníčka strany Alternatíva pre Nemecko, vidí zlý vývoj takto: Autoritatívny európsky režim bude potláčať všetko národné, namiesto nemeckej hymny sa bude hrať len takzvaná európska hymna, migrácia, kriminalita, mafia, školstvo bude produkovať analfabetov...

Štáty severnej Afriky sú po islamskom reformačnom koncile politicky stabilné a obrovskými dodávkami solárnej energie pre Európu, Čínu a USA si zabezpečujú blahobyt a zamestnanosť, Káhirský technologický inštitút je svetová špička v inováciách, vo výrobe, v skladovaní a v transporte energie. V prestarnutej Európe a Nemecku, kde všade treba mladú silu, vytvorili legálne cesty pre migráciu do Európy, nikto už neuteká cez Stredozemné more. Rusko v roku 2038 vstúpilo do NATO, úzka politická a hospodárska spolupráca od kanadského Vancouveru až po ruský Vladivostok sa stala skutočnosťou a medzi USA a Európou, Európou a Ruskom a Ruskom a USA nie sú nijaké vízové obmedzenia.

■ ČIERNO-BIELA ALTERNATÍVA

Beatrix von Storchová, štyridsaťsedemročná podpredsedníčka parlamentnej strany Alternatíva pre Nemecko, vidí zlý vývoj takto: Európska únia sa stane centralistickým štátom, Nemecko bude len regiónom bez osobitných právomocí. Autoritatívny európsky režim bude potláčať všetko národné, namiesto nemeckej hymny sa bude hrať len takzvaná európska hymna. Masívne prisťahovalectvo bude nekontrolovateľné, islam sa masívne rozšíri po celej Európe, všade budú islamské súdy. Kresťanské tradície, Vianoce, Veľká noc nebudú hrať v školách nijakú úlohu. Kriminalita a mafia sa masívne rozšíria, v mnohých oblastiach bude po dvadsiatej druhej hodine zákaz vychádzať, školstvo bude produkovať analfabetov, štátom v školách bude nariadená genderská ideológia.

■ ZMENENÁ EURÓPA

Ak však všetko pôjde dobre, politická scéna Európy sa od základov zmení, euro bude odstránené, EÚ bude mať len veľmi málo kompetencií, vo vnútornej, v daňovej, v sociálnej, vo finančnej, v spotrebiteľskej politike a v pracovnom práve žiadne. Verejnoprávna televízia už dávno prestala jestvovať, Nemecko je demokracia v Európe suverénnych národných štátov. Ľudia sa môžu slobodne rozvíjať, indoktrinácia v školách, napríklad mainstreamová gender ideológia, nejestvuje, Nemecko samo rozhoduje, kto do krajiny môže prísť, jestvuje kontrolované prisťahovalectvo. Kto sa nechce prispôsobiť našim hodnotám alebo spáchal trestný čin, je bez prieťahov bez možnosti návratu odsunutý. Ten, kto sa ani po rokoch nenaučil po nemecky, musí takisto odísť, zahaľovanie na verejnosti je zakázané. Občania majú slobodu a právo deti sami doma vyučovať, povinná školská dochádzka je odstránená a nahradená povinnosťou vzdelávať. Štát nevydáva viac, než sú jeho príjmy, vedúcou spoločenskou hodnotou je rodina a zodpovednosť. Už dlho pred rokom 2068 bude mať Nemecko kancelára z radov strany AfD.

■ POHĽAD Z NEMECKA

Armin Laschet, päťdesiatsedemročný predseda vlády sedemnásťmiliónovej spolkovej krajiny Severné Porýnie-Vestfálsko z Kresťansko-demokratickej strany CDU, vidí veci takto: Ak to pôjde zle, Európa zlyhala, Európska únia sa rozpustila, euro je zrušené. Hranice národných štátov strážia ozbrojené lietajúce aparáty, drony, nezávislá žurnalistika nejestvuje, ľudia nevedia rozlíšiť, ktorá správa je pravdivá a ktorá nie je pravdivá. Mnoho miliónov ľudí žije v biede, rozhoreli sa staré národnostné konflikty medzi štátmi. Ak však vývoj pôjde dobrým smerom, v roku 2068 Európska únia bude pôsobiť na celom európskom kontinente, jestvovanie európskej armády je skutočnosťou, Európa má svojho ministra financií, okrem európskeho ministerstva financií jestvuje európska kriminálka a európska ochrana hraníc. Spolupracuje sa vo všetkých oblastiach, Veľká Británia je opäť v Európskej únii a vo Švajčiarsku a v Nórsku sa platí eurom. Všetci občania EÚ majú európsky pas.

■ PRISŤAHOVALECKÝ ŠTÁT

Doris Schroederová-Koepfová, päťdesiatpäťročná funkcionárka vládnej sociálnodemokratickej strany SPD v spolkovej krajine Dolné Sasko, centrále Volkswagenu: Ak pôjde vývoj zlým smerom, Nemecko bude prestarnuté, mladí budú mať zákaz odchádzať do cudziny, na vidieku niet práce, niet lekárov, niet obchodov, platí heslo priestor Nemcom, cudzinci von. Za cudzincov sa pritom považujú aj tí, ktorých predkovia sa do Nemecka prisťahovali, prednosť v práci majú pôvodní, tzv. Bionemci.

Ak pôjde vývoj dobre, Nemecko bude najväčším prisťahovaleckým štátom na svete. Od roku 2020 platí, že každý prisťahovalec odborník si môže priviesť celú rodinu, EÚ finančne podporuje obce, ktoré prijímajú prisťahovalcov, v roku 2068 bude všade plná rovnoprávnosť vo všetkom – mužov a žien.

GLOSA

***Do** našich kín prichádza v týchto dňoch film Trhlina. Podľa rovnomenného bestselleru Jozefa Kariku ho nakrútil režisér Peter Bebjak, scenár podľa knižnej predlohy napísal Tomáš Bombík. V tomto mrazivom trileri ide o jednu pomerne nedávno medializovanú slovenskú záhadu, konkrétne o nevysvetliteľné miznutie ľudí v pohorí Tríbeč. Keď sa na celú oblasť „záhadológie" pozrieme bližšie, máme napríklad na rozdiel od milovníkov záhad a mystiky v susednom Česku túto oblasť oveľa menej zmapovanú. Hrady a zámky, v ktorých straší, záhadné úkazy vrátane tých najsúčasnejších, v ktorých vystupujú mimozemské entity, zjavenia, paranormálne javy.*

Tajomstvá lákajú

Toto všetko ako keby uvážlivý a racionálny našinec odsúval niekam na periférium takzvaného „skutočného života". Ale práve opak je pravda! Čím je život, ktorý žijeme, racionálnejší, plný povinností, termínov a stresov, tým máme podvedome silnejšiu túžbu ponoriť sa do zdanlivo iracionálneho sveta fantázie. Pochopilo to napríklad Vydavateľstvo Matice slovenskej, ktoré pred piatimi rokmi vydalo knihu Miloša Jesenského Tajomné miesta Slovenska. Bolo už skutočne načase, keďže v spomínanom Česku majú už podobnej literatúry prinajmenšom jednu dlhú knižnú polícu. Samozrejme, že aj tam sa nájdu bulvárnejšie a nevydarenejšie tituly, ale v konečnom dôsledku si každý záujemca môže nájsť dosť literatúry o tom, aké záhadné udalosti, neobyčajné javy či tajomné osobnosti sa viažu k jeho srdcu blízkym miestam. Kniha Tajomné miesta Slovenska je z tohto pohľadu viac než vydareným štartom do pomyslenej budúcej „záhadológie" našej vlasti a to, že ju vydalo matičné vydavateľstvo, je len logickým pokračovaním jeho nedocenenej dlhoročnej práce na poli takzvanej „povesťovej mapy" Slovenska. Veď každý lokálpatriot by mal ovládať základné povesti a neobyčajné udalosti viažuce sa k jeho kraju, k jeho rodnému mestu. To je tá umelecká, nazvime to fantazijná zložka citovej nadstavby tvorivého jedinca, jeho dejinnej pamäti.

Nedávno sme zaregistrovali pomerne razantný návrat folklóru a ľudových tradícií do nášho mediálneho priestoru. Verejnoprávna RTVS rozbehla úspešný program Zem spieva, zaujímavým počinom je aj relácia Remeslo má zlaté dno. Zdá sa, že teraz prichádza čas zahĺbiť sa do tajomstiev aj „tajomstiev" viažucich sa ku krajine pod Tatrami. Veď vari v každej hradnej zrúcanine sa nachádza tajná chodba s pokladmi, po zámkoch a kaštieľoch sa prechádzajú biele i čierne panie, ba aj bezhlaví mnísi, no a najmenej v troch vrchoch čakajú odvážni rytieri, ktorí vycválajú na pomoc, keď bude so Slovenskom najhoršie. To, že zatiaľ spia spánkom vyčkávajúcich v Sitne alebo v Poľane, neznamená, že nám je dobre, akoby to radi interpretovali niektorí politici. Je to len znamením toho, že dotyční hrdinovia majú vlastné kritériá, kedy sa je načim zdvihnúť.

Alexander GOCZ

Krajania v Poľsku sa ponosujú na nedostatočnú podporu z vlasti

Viac sa venujeme migrantom ako našincom

Zuzana PAVELCOVÁ – Foto: archív SNN

Na adresu Matice slovenskej, ako aj ďalších krajanských a slovenských inštitúcií prišlo Vyhlásenie generálneho tajomníka Spolku Slovákov v Poľsku Ľudomíra MOLITORISA, ktorý informoval o priebehu pracovnej návštevy ministra zahraničných vecí a európskych záležitostí Miroslava Lajčáka v polovici decembra 2018 vo Varšave. Popudom na vyhlásenie bol dôvod, že minister M. Lajčák nezaradil do svojho programu rokovanie so zástupcom slovenskej menšiny v Poľsku Ľ. Molitorisom, ktorý pracuje vo vedení Spolku Slovákov v Poľsku už niekoľko desaťročí.

Ľ. Molitoris zastupuje krajanov na hornom Spiši a Orave. Spolok Slovákov v Poľsku ročne organizuje niekoľko desiatok kultúrnych a spolkových podujatí, podporuje slovenské školstvo, tlačí slovenské knihy, udržuje slovenské periodikum Život, zriaďuje a rekonštruuje slovenské centrá, pracuje s mládežou a deťmi, zabezpečuje slovenské rádiové vysielanie... Je hybnou silou slovenského života v Poľsku.

■ KRÁTENÁ PODPORA

I keď je samozrejmé, že nie pri každej návšteve iného štátu minister zahraničných vecí navštevuje aj krajanskú komunitu, podľa slov Ľ. Molitorisa mu pracovné stretnutie M. Lajčák ústne prisľúbil počas Stálej konferencie ÚSŽZ v októbri 2018 v Bratislave. Vyhlásenie však nereaguje iba na nerealizovanie rokovania so zástupcom slovenskej menšiny, ale i o fonde na podporu krajanskej problematiky, ktorý klesol v niektorých rokoch takmer o päťdesiat percent i napriek tomu, že minister zahraničných vecí prisľúbil, že ho udrží aj do budúcich rokov nemenný. Krajania v Poľsku pociťujú zo strany Slovenskej republiky veľmi slabý záujem.

„Hoci pána ministra Lajčáka zvlášť zaujímajú osudy a dodržiavanie ľudských práv migrantov prichádzajúcich do Európy, osudy a dodržiavanie ľudských práv slovenskej komunity v Poľsku ho nezaujímajú vôbec. Nezaujímal sa o to, ako Poľsko dodržiava medzinárodné záväzky, ktoré prijalo v oblasti ochrany národnostných menšín. Na dnešný deň je totiž situácia slovenskej menšiny v Poľsku dramatická, prostriedky určené v poľskom štátnom rozpočte na udržiavanie národného povedomia a vyučovanie slovenského jazyka sú používané v rozpore s ich určením. Už takmer dvadsať rokov nebola vydaná žiadna učebnica slovenského jazyka, nie je metodika slovenského jazyka, nie sú nakupované žiadne učebné pomôcky atď. Naďalej nie je vyriešená otázka financovania kultúrnych inštitúcií národnostných menšín," deklaruje vo svojom stanovisku Ľ. Molitoris.

■ PRIDALI SA ĎALŠÍ

Podporné stanovisko Ľ. Molitorisovi zaslali otvoreným listom aj ďalšie spolky – Únia Slovákov v zahraničí z Nemecka, Združenie nezávislých expertov pre otázky dejín a života zahraničných Slovákov, Bratislava, Nadácia Národný pamätník Slovenského vysťahovalectva, Bratislava, a Migrácia SK, Slovenská republika.

„Národná rada Slovenskej republiky deklarovala, že Slovensko a Slovenská republika vždy považovali a považujú Slovákov v zahraničí za integrálnu národnú súčasť a ústava zaväzuje Slovenskú republiku, aby podporovala národné povedomie a kultúrnu identitu Slovákov žijúcich v zahraničí. Východiská a zásady štátnej politiky vo vzťahu k Slovákom žijúcim v zahraničí určuje a za ich napĺňanie zodpovedá vláda Slovenskej republiky. Opakovane sa ukazuje, že táto štátna politika je nedostatočná a neefektívna, obsahuje málo účinné a často iba formálne výkony, absentuje odborná tvorba a nedosahuje porovnateľné parametre s príbuznou politikou ostatných krajín Európskeho spoločenstva. ... Nepatríme k tým, ktorým lepšie chutí sladká lož ako trpká pravda, a aj preto plne podporujeme stanovisko a žiadosti slovenskej menšiny v Poľsku a jej predstaviteľa Spolok Slovákov v Poľsku."

Predseda Spolku Slovákov v Poľsku a organizátor krajanského života u našich severných susedov Ľudomír MOLITORIS

Stanovisko k problému zaujal aj predseda Svetového združenia Slovákov v zahraničí V. Skalský, ktorý adresoval MZVaEZ SR súkromný list. Ľ. Molitoris končí svoj list výzvou M. Lajčáka na odstúpenie z funkcie v prípade, že aj naďalej bude mať ku krajanskej problematike rovnaký prístup. „Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky je od roku 2012 zodpovedné (novelizácia kompetenčného zákona 287/2012 Z. z. z 11. septembra 2012) za starostlivosť o zahraničných Slovákov a, žiaľ, svoje ústavné kompetencie nenapĺňa."

ROZHOVOR TÝŽDŇA

Akademik Ján ŠTEFANOVIČ, zakladateľ imunológie na Slovensku, oslavuje deväťdesiate narodeniny

Šťastie je stála, prirodzená ľudská hodnota

Zhovárala sa Eva SISKOVÁ – Foto: dnes24.sk a SNN

Vitálny deväťdesiatnik akademik Ján ŠTEFANOVIČ

Profesor MUDr. Ján ŠTEFANOVIČ, DrSc., sa narodil v roku 1928. Pochádza z Moravského Lieskového. Je akademik Slovenskej akadémie vied, člen a korešpondent Československej akadémie vied, zakladateľ slovenskej imunológie. Pôsobil na rôznych postoch Lekárskej fakulty Univerzity Jana Amosa Komenského. Bol vedúcim Katedry mikrobiológie a imunológie, vedúcim katedry klinickej imunológie Inštitútu pre ďalšie vzdelávanie lekárov a farmaceutov (ILF), riaditeľom Ústavu imunológie Univerzity Komenského. Venoval sa najmä riešeniu patogenézy a diagnostiky ochorení spôsobených mikroorganizmami, imunogenetickým znakom človeka, ich asociácii s biotechnologickými metódami a príprave definovaných klonov buniek a mediátorom imunity. Zastával viacero akademických, odborných i vedeckých postov. Bol prorektorom Univerzity Jana Amosa Komenského. Ako predseda imunologickej spoločnosti pri Československej akadémii vied prednášal aj v zahraničí. Publikoval viac ako štyristo odborných prác. Jeho Lexikón lekárskej bakteriológie bol vydaný v náklade šestnásťtisíc výtlačkov. Získal viacero vyznamenaní, o. i. Národnú cenu za výsledky výskumu v Slovenskej republike, Rad Ľudovíta Štúra I. triedy za mimoriadne zásluhy o rozvoj slovenskej medicíny a rozvoj vedy v oblasti mikrobiológie a imunológie. V súčasnosti sa venuje aplikácii poznatkov mikrobiológie a imunológie na kľúčové problémy medicíny. Tie súvisia s etiopatogenézou, diagnostikou, terapiou a prevenciou mnohých ochorení. Sleduje tiež otázky imunitného systému organizmu z hľadiska reprodukcie, starnutia a výživy s použitím potravín z GMO zdrojov. Svoj život zasvätil budovaniu mikrobiológie a imunológie, ako aj hraničným vedným disciplínam medicíny v súčinnosti s udržaním zdravia jedinca i spoločnosti. Vo svojich spomienkach sa často vracia k významným medzníkom svojho života, ktoré mu pomohli k ceste za vzdelaním.

● Na Rázusovom nábreží v Bratislave odhalili v októbri 2013 pomník Martinovi Rázusovi pri príležitosti sedemdesiateho piateho výročia smrti a sto dvadsiateho piateho výročia narodenia. Bol to významný slovenský spisovateľ, dramatik, básnik, publicista, evanjelický kňaz a politik. Váš strýko z maminej strany s Martinom Rázusom pracoval. Prezraďte nám niečo o tom...

Treba zdôrazniť, že rázusovská tradícia v našej obci stále žije. Martin Rázus bol nielen kňaz a politik, ale mal v sebe ešte jeden rozmer – schopnosť vedieť ovplyvniť ľudí bez ohľadu na vierovyznanie. Navodiť zvláštnu atmosféru, aby človek rozmýšľal o sebe, o svojej oddanosti Bohu a najmä národu. Keď odchádzal z Moravského Lieskového, plakali nielen ženy, ale aj chlapi. Svojou výrečnosťou, myšlienkami a aktuálnymi pocitmi dokázal strhnúť všetkých, ktorí ho poznali. Robil si poznámky o prežitých udalostiach, ktoré následne pretavil do románovej podoby. Tak vzniklo aj veľké dielo Svety. Moravské Lieskové zachytil s jeho problémami i osobitou krásou. Celé dielo je popretkávané úvahami autora o význame života, o návrate k jednoduchosti. Prezentuje v ňom otázky, ktoré riešil v celej svojej tvorbe, a to, čo robí človeka šťastným. Je to osud rodičov alebo vlastný osud? Vo svojich básňach sa vyjadril formou akejsi spovede matke i svojmu osudu.

● V roku 1993 Spolok Podjavorinských rodákov v Bratislave zorganizoval večer Martina Rázusa. Mnohých dodnes oslovuje jeho tvorba. Čím to je?

Večerný program venovaný Rázusovi bol zostavený tak, že vystúpi s prednáškou o ňom literárny kritik a historik profesor Rudolf Brtáň, ktorý ho dôverne poznal. No pre zdravotné problémy nemohol prísť. Preto úloha hodnotiť rázusovskú tradíciu v súčasnosti pripadla mne. Po prednáškach recitoval Juraj Sarvaš jeho najznámejšie básne. Informácie som mal od svojho uja Dr. Štefana Adamoviča, ako aj od manželky môjho strýka, otcovho brata. Deväť rokov žila v rodine Martina Rázusa. Ďalšie údaje som získal sprostredkovane od jeho syna MUDr. Martina Rázusa, s ktorým som na prvej internej klinike spolupracoval. Ujo Štefan bol rázusovec. Niekoľko rokov bol kaplánom u Martina Rázusa. Možno aj preto sa zachovala jediná písaná Rázusova kázeň, ktorú pripravil, keď musel odcestovať a poveril mladého teológa (môjho uja), aby ho zastúpil. O tomto vzácnom podujatí písal redaktor Drahoš Machala a článok pod nadpisom Hodno bolo spievať vyšiel aj s fotografiami v denníku Slovenská republika.

Ujo Štefan Adamovič mal s mojou matkou vynikajúci vzťah. Požičiaval jej knihy na čítanie, často písal, a keď prišiel k nám, dlho sme sa rozprávali. Bol to chudobný chlapec, obdarovaný nadaním a pracovitosťou. Dostal sa na gymnázium v Novom Meste nad Váhom a vždy bol vyznamenaný. Pomáhal rodičom, ktorí sa museli

Martin RÁZUS so svojím synom

V spoločnosti s gymnazistami z Banskej Bystrice v roku 1903

starať o ďalšie deti. Po príchode na Slovensko spolupracoval s Martinom Rázusom. Počas služieb Božích sa často stávalo,, že mu strýko otvoril Bibliu. Na ktorej strane sa otvorila, o tom kázal. Jeho kázne boli naozaj vynikajúce. Veľakrát začínal malým veršíkom, cirkevníci si ho zapamätali. Niektorí si ho zapisovali do kalendárov.

● Hovorili ste, že strýko mnohé skutočnosti zo života prežité pri Martinovi Rázusovi spracoval aj do literárnej podoby.

Je to pravda. Bol dôležitým členom Rázusovej Slovenskej národnej strany. V roku 1945 ma zobral do Banskej Bystrice. Bol som po úraze a nemohol som chodiť do školy. Prežil som tri roky pod jeho dohľadom. Bol hrdý na moje študijné výsledky. Často sme sa spolu rozprávali, neraz to boli horlivé diskusie. Strýko bol deriváciou chudoby. Neveril propagandistickým heslám. Rok 1948 bol preňho osudný. Prišiel o miesto riaditeľa dievčenského gymnázia v Banskej Bystrici, musel opustiť riaditeľský byt. Presťahoval sa na faru do Banskej Bystrice. Žil v jednej miestnosti s troma deťmi. Až po dlhšom čase získal miesto farára v Brezovej pod Bradlom. Aj odtiaľ ho po čase odvolali, pretože s cirkevníkmi sa postavil proti demontáži Bradla. Neskôr získal miesto v Kraskove, kde aj zomrel. Ovládal viacero jazykov, aktívne prekladal z francúzštiny, angličtiny, maďarčiny. Bol členom skupiny, ktorá prekladala Nový zákon do slovenského jazyka. Zanechal po sebe niekoľko prekladov historických kníh a článkov napísaných v rôznych jazykoch. Dnes s odstupom času môžem povedať, že mal na mňa značný vplyv a v kritickej fáze môjho života mi nezištne pomohol.

● Čo zaujímavé ste sa ešte dozvedeli o Martinovi Rázusovi?

O Martinovi Rázusovi som získal veľmi mnoho informácií od Katky Štefanovičovej, rodenej Zelkovej, strýkovej manželky. Počas pôsobenia Martina Rázusa v našej obci opravovali plot na cintoríne. Pri práci padol cementový stĺp na pána Zelku z Dolného Srnia. Táto malá obec cirkevne patrila k našej obci. Pán Zelko zomrel a zanechal päť alebo šesť malých detí a chorľavú manželku. Okamžite dve dievčatá zobral do opatery Martin Rázus na evanjelickú faru, staršiu Evku a mladšiu Katku. Evka potom odišla pomáhať do rodiny Juraja Chorváta, autora tzv. Veľkej partitúry, a Katka zostala ako pomocnica členkou rodiny u Rázusovcov deväť rokov. Manželka Martina Rázusa ju mala veľmi rada. Neskôr sa vydala za môjho strýka Jána Štefanoviča. Obdivuhodne dobre poznala obsah kníh Martina Rázusa, jeho spôsob myslenia a časť kníh si priniesla aj do manželstva. Bola vo veľmi dobrom vzťahu s dcérami Martina Rázusa i so synom Martinom. Bol to nesmierne poctivý lekár, veľa študoval, no docentom na Lekárskej fakulte Univerzity Komenského sa nemohol stať pre názory svojho otca a pre jeho publikácie.

● Veda je mocná a pokorí všetko. Čím viac nevedomosti, tým viac všestrannej slabosti. Práca lekára dáva človeku „krídla“. Vám dala krídla vo vede. Súčasná imunológia patrí medzi mladšie lekárske a biologické odbory.

Jednotlivé poznatky o obranyschopnosti organizmu sa objavovali v súvislosti s odolnosťou proti infekčným chorobám v medicínskej praxi. Vznik nového odboru obyčajne nebýva jednoduchý. Formuje sa v rámci staršieho „materského“. Vzniká vtedy, keď má už dobre definovaný predmet štúdia, dostatok poznatkov o cieľoch sledovania a disponuje vlastnými špecifickými metódami. Je samozrejmé, že nositeľmi sú ľudia schopní daný odbor rozvíjať a vytvárať mu cestu vpred. Pri vzniku nového odboru býva zvykom, že materský odbor sa bráni dezintegrácii, z čoho sa odvíjajú niektoré komplikácie. Mnohokrát sa maskuje vynovenými prvkami, len aby oddialil vznik nového úseku. Situácii môžu napomáhať i požiadavky spoločenskej praxe, keď sa objaví interdisciplinárny problém. Videli sme to napríklad pri realizácii transplantácie tkanív a orgánov. Napokon, môže nastať situácia, keď nový odbor sa už nedá udržať pod krídlami staršieho, a tak vzniká nový a definovaný smer. Má všetky znaky vedeckého smeru a dobre zadefinovaný predmet štúdia. Disponuje množstvom špecifických metodických postupov, poznatkov a ďalšie sa stále objavujú.

● Už v prvom ročníku na medicíne ste sa zapojili do vedeckej práce.

To z pohľadu dneška vidím ako nedokonalé a veľmi slabé. Mali sme porovnať metódy na určenie cukru v moči u diabetikov z hľadiska nákladov, presnosti, špecifickosti, reprodukovateľnosti. Vo vyšších ročníkoch som začal pracovať na prvej internej klinike. Zaviedol som metódy na určovanie lipidov v ľudskej krvi. Spolupracoval som s MUDr. Martinom Rázusom. Metódy sa síce zaviedli, no neboli dostatočne využité na sledovanie problému aterosklerózy u pacientov s diabetes mellitus. Pred ukončením štúdia som už pracoval v ústave chémie. Mojou prvou úlohou bolo zaviesť metódu na stanovenie tália, ktoré bolo súčasťou toxických prípravkov proti hlodavcom. V tom čase sa vyskytovali pomerne časté otravy týmto prostriedkom aj u ľudí. Získal som dobrý prehľad o metódach v chémii. Posilnil som si to i absolvovaním kurzov chemických metodík, ktoré usporadúval Spolok chemikov na Slovensku.

● Zamysleli ste sa už niekedy nad otázkou, čo nám vlastne prináša šťastie? Šťastie je veľmi ťažké merať, pretože pre každého tento pojem znamená niečo iné. Matt Killingsworth však našiel spôsob, ako ho skúmať. Zaujíma vás, v čom spočíva?

Ide o ľudskú otázku. O otázku, čo súvisí s každým jedincom, ale v diferencovanej podobe. Je pravda, že každý chce byť šťastný. A šťastie? Nie je to stála hodnota. Niekedy má znaky aktuálnej situácie, inokedy sa pohybuje medzi možnosťami a realitou. Má znaky a temperament, niekedy aj slabosti jedinca. Ak je človek nešťastný, že niekto napríklad neopätoval jeho lásku, možno o niekoľko rokov bude pokladať za šťastie, že sa tak nestalo. Poznám osoby, čo sú šťastné z nešťastia iných. Imunologický systém sleduje a počúva naše vnútorné monológy. Žiadna bunka ani orgán, ba ani iný aparát nášho tela nesleduje náš organizmus, ak nie je pripravený odpovedať na informáciu, ktorú dostane.

● Úroveň zdravotnej starostlivosti sa nedá oddeliť od výučby budúcich lekárov. Kľúčovým a zásadným v škole sa stáva učiteľ. On ako prvý môže pôsobiť na poslucháčov medicíny, ako aj na študentov postgraduálneho štúdia. Vedeli by ste mi povedať aké predpoklady by mal mať?

V jeho činnosti by sa malo odrážať vlastné nadanie, usilovnosť, schopnosti, intelektuálna úroveň i morálne zásady. Lekárska fakulta v tejto činnosti pristúpila k doškoľovaniu. Začali sa objavovať aj prvé výsledky. Výchova nových lekárov je náročný proces. Nie vždy sú postavené riadne hranice. Zaznieva mi výrok vyslovený na jednej konferencii o výchovno-vzdelávacom procese: „Nestačí len nový klavír a zdravé ruky, aby bola dobrá hudba.“ Aj v pedagogickom a vo výchovnom procese je potrebná skúsenosť a istá oddanosť. Na lekárskej fakulte nevychovávame biochemikov, fyzikov, molekulových biológov a iných špecialistov. Vychovávame predovšetkým lekárov. Lekár by mal mať rád svoje povolanie, mal by dokonale ovládať zásady medicíny, celoživotne rešpektovať potrebnú dôstojnosť a zodpovednosť. Medicína neznáša lajdáckosť, pírsing, tetovanie a vulgarizmy. Možno sa mi dá vyčítať návrat ku klasickému mysleniu a zásadám. Nakoniec každý z nás má isté skúsenosti aspoň z jedného pobytu v nemocnici. Lekár je často posledný človek, ktorý komunikuje s pacientom pred odchodom na druhý svet.

● Život je postavený na polarite, je plný zmien.

To, čo tvrdia reklamy o posilňovaní imunity, sa nezakladá vždy na pravde. Niekedy imunitu nie je dobré posilňovať, lebo keby sme ju ešte zvyšovali, mohli by sme pacientovi skôr priťažiť, ako polepšiť. Každý pacient s imunoterapiou by mal prejsť určitou analýzou a špecifickejšie by sa malo určiť, čo budeme podporovať a čo naopak tlmiť. Nie je to iba o tom, že vypijeme nejaký produkt z reklamy a budeme celkom zdraví. Takéto informácie sú povrchné. Reklamy neodrážajú realitu toho, čo sa v organizme skutočne odohráva. Podporovať prvok zúčastnený na patogenéze je zbytočné, pacientovi môžeme iba priťažiť.

Stáva sa, že v živote zakopneme, občas spadneme. Dokážeme sa postaviť a kráčať ďalej. Každé nedorozumenie je len krátke nepochopenie. Je to konflikt medzi naším plánom, ako by mal život vyzerať, a tým, čo život naozaj prináša. Vždy sa všetko deje tak, ako sa má diať. Neviditeľná sila, z ktorej sme všetci vznikli, nám dáva do života nielen to, čo chceme, ale najmä to, čo potrebujeme, aby sme sa ako bytosti rozvíjali. A niekedy je tá najväčšia nepríjemnosť až katastrofa obrovským podnetom k ľudskému vývoju. Vybudoval som si rodinu, zaujímavú prácu, prostredníctvom ktorej som pochopil, čo chcem a budem robiť. Veda mi otvorila cestu k poznaniu.

Bombardovanie bývalej Juhoslávie alianciou NATO má stále následky

Kto sa ospravedlní vojvodinským Slovákom?

Stanislav BAJANÍK – Foto: internet

Na pozadí nových interpolitických ruchov a vojnových hrozieb, ktorých sme svedkami aj dnes, slovenská exekutíva vytrvalo okiadza slovenskú Vojvodinu, ale náš podiel na jej utrpení v rokoch 1990 – 1999 nespomína. Neviem, koľko nás je priamych pamätníkov tejto vojny, do ktorej sa aj Slováci v bývalej Juhoslávii dostali ako jediná slovenská zahraničná enkláva v 20. storočí trikrát!

V čase tzv. humanitárneho bombardovania NATO, keď susedné krajiny zakázali prelet amerických lietadiel s palivom pre bombardujúce lietadlá nad Srbskom a ďalšími krajinami v balkánskom konflikte aj s arzenálom so zakázaným „ochudobneným uránom“

MEMOÁRE

(v rozpore s medzinárodnými konvenciami, ktoré muselo a malo rešpektovať aj Slovensko), slovenská exekutíva (M. Dzurinda, E. Kukan a i.) ústretovo podali ruku letectvu NATO, ktoré zhadzovalo bomby aj na hlavy vojvodinských Slovákov. Zlikvidované mosty, výrobné haly, nemocnice, domy, byty (ktoré dodnes trčia ako imperialistická výstraha), budova Televízie Nový Sad, ďalšie okolité mestá, polia a lúky, kde úporne pracujú takmer tristo rokov i naši Slováci. NATO malo v tomto priestore aj svojho emisára, terajšieho ministra zahraničných vecí , inakšie jedného z najznalejších balkanistov, ktorý svoju úspešnú kariéru na Balkáne, a to mu patrí k úcte, začítal konzultáciami na pôde Krajanského múzea Matice slovenskej v Bratislave.

■ POMOC KRAJANOM

Slovenský Červený kríž, Matica slovenská, Evanjelická cirkev a. v. a iné neštátne subjekty nezištne pomáhali krajanom, najmä bombardovaným vojvodinským slovenským deťom a mládeži. Matica slovenská vyzbierala na ten čas úctyhodnú čiastku – bezmála dva milióny korún na relaxačné pobyty vojvodinských detí v slovenskej prírode pri Považskej Bystrici, vo Vysokých Tatrách a inde. Pomoc poskytovali lekári, zdravotné sestry, ústretovo pomáhal vtedajší tajomník

Alianciou NATO zbombardovaný most cez Dunaj v Novom Sade

SČK, kňazi, Krajanské múzeum Matice slovenskej – Slováci v zbierke zo Slovenska a slovenského zahraničia, ktorým stále patrí úprimná vďaka aj za slovenských vojvodinských otcov a matky, ktoré v tom čase boli deti alebo študenti...

Nedá mi v tejto súvislosti nespomenúť osobnú skúsenosť. Keď sa ponad vysokotatranskou Javorinou rozliehal hukot lietadla, vystresované a vyplašené deti v tábore sa v strachu hádzali na zem, utekali do lesa, kým nenastalo ticho, neustal hukot leteckých motorov a stroje sa nevzdialili. Tie deti sú teraz už dospelé, možno otcovia, mamy, ale tú celoživotnú traumu, ktorú spôsobila aj vtedajšia slovenská exekutíva, určite pociťujú dosiaľ.

■ STOPY VOJNY

Tragický je pohľad na hroby padlých Slovákov na cintorínoch vo vojvodinských obciach Petrovci, Kulpíne, Kysáči, Kovačici, Lugu, Erdevíku a ešte tragickejšie je dozvedať sa, ako proti sebe narukovali a dvíhali zbraň mladí Slováci zo Srbska a z Chorvátska, ktorí predtým takmer desaťročie spolu spievali, tancovali na Slovenských národných slávnostiach. Alebo len rok predtým spoločne nôtili v súťaži V Pivnickom poli, súťažili na tanečnej prehliadke Tancuj, tancuj v Hložanoch či predvádzali svoju kreativitu a tvorivosť na divadelnej prehliadke v Iloku... A nielen tu.

Kto na vlastné oči videl rozbúrané obce a mestá, kde v Srbsku žijú Slováci, ten, kto nezúčastnene dnes neprehliada domy slovenských utečencov do starej vlasti, do Kanady, Austrálie, Nemecka a inde, musí zaplakať nad slovenským „vkladom“ do tejto mizérie v živote slovenskej Vojvodiny... A nielen tam, aby sme neobišli Chorvátsko – Slavóniu, kde je dodnes v Iloku obnovený Dom Ľ. Štúra. V tamojšom Slovenskom dome je pri srdci prestrelený obraz Ľ. Štúra, ale aj vystavaný nový evanjelický kostol, nové slovenské školy v Radoši, Josipovci a inde aj za pomoci Slovenska a Chorvátska. A opäť zaujímavosť – v chorvátskej osade na Radoši pri Dunaji vyrástla slovenská škola, kde sme našli jednu učiteľku a jedného žiaka...

■ DRUHÝ DOMOV

Ľudia od bolesti nevedeli ako ďalej, stretávali sa a povzbudzovali, cítili dvojakú prítomnosť „rodného“ Slovenska – drsnú z vládnych miest a prívetivú od MS a iných subjektov. Treba si pamätať, že kto mohol, utekal z pekla bômb a vojny, mnohým exulantom pomohla MS priamo doma, ale i v SR, ochotne, v spolupráci s políciou a so slovenskými úradmi. Utekajúci a zachraňujúci si život vedeli, že po príchode vlaku alebo auta v Bratislave môžu klopať na dvere Matice slovenskej v Bratislave, kde im v Krajanskom múzeu MS poskytnú „prvú pomoc“. Dnes sú už mnohí na Slovensku z Vojvodiny i Chorvátska a ukazujú nám vtedajšie juhoslovanské päťstomiliardové bankovky, za ktoré sa dal kúpiť jeden chlieb, lebo výplaty v tejto inflácii sa diali v naturáliách... Mnohí sa uplatnili na Slovensku a Slovensko je ich druhý domov. Mnohých však, postihnutých dopadom bômb s „ochudobneným uránom“, sme už na následky karcinogénnych chorôb museli pochovať. Aj toto sú prejavy vojnových útrap Slovákov.

■ VOJVODINSKÝ SVOJRÁZ

Tradične sú skromní, slušní, úctiví a nerebelujúci. Na Slovenských národných slávnostiach už tridsať rokov ich chvália novinári, hostia zo Slovenska, predstavitelia slovenskej politiky, hostia zo SR, ktorí sa, pravda, pomerne často striedajú pri kormidle štátu, menia vo funkciách, čudujú sa, ako pekne hovoria vojvodinskí Slováci po slovensky, ako si uchovávajú svoje obyčaje v emigrácii po celom svete, kam ich z ich pôvodného prostredia vyhnali najmä následky troch vojen v 20. storočí.

Ani jediný slovenský politický predstaviteľ sa na slávnostiach alebo na iných podujatiach našich krajanov v Srbsku za tento slovenský podiel na ich bolestiach, stratách blízkych, za vojnové hroby neospravedlnil. Nikto doteraz ani nezisťoval medicínske následky arzenálu NATO s „ochudobneným uránom“.

Protichodné reakcie na nedávnu návštevu ruského prezidenta V. Putina v Srbsku

Belehrad vystrojil Putinovi privítanie hodné cára

Martin JARINKOVIČ – Foto: internet, srbská tlač

Návštevu jedného z najmocnejších mužov planéty Vladimíra Putina v Belehrade zaradili svetové médiá medzi najvýznamnejšie svetové udalosti januára 2019. Odohrala sa v čase stupňujúceho sa tlaku Spojených štátov amerických na Balkán, a zvlášť na Srbsko, v úsilí o doriešenie otvorených balkánskych otázok na svoj prospech.

V poradí štvrtá návšteva V. Putina v Belehrade sa vyznačovala nebývalou pompéznosťou a obrovským záujmom srbského národa, o čom svedčí vyše stodvadsaťtisícový dav, ktorý ho vítal pred Chrámom sv. Sávu. Návšteva prebehla v období zvýšeného tlaku na srbskú vládu a prezidenta Aleksandra Vučiča, ktorý čelí opozičným demonštráciám, ako aj v čase pádu popularity ruského prezidenta na domácej politickej pôde. Obaja lídri túto udalosť, ako poznamenali neprajníci, využili aj na osobné propagandistické ciele, veď s ruským prezidentom prišlo do Belehradu tiež osemdesiat televíznych spravodajcov a návštevu v ruských médiách prezentovali skutočne masívne. Treba však skraja povedať, že tento zámer nebol kľúčový.

■ VYHLÁSENIA LÍDROV

Značný ohlas vyvolala Putinova návšteva i v srbských, resp. v širšej miere aj v balkánskych médiách. Najstaršiemu srbskému mienkotvornému denníku Politika poskytol Putin exkluzívne interview. Okrem iného v ňom povedal, „že Rusko rešpektuje proeurópsky integračný kurz srbskej vlády“. Moskva sa na rozdiel od západných partnerov nepokúša Srbsko postaviť pred umelú voľbu: buď ste s Ruskom, alebo ste s Európskou úniou. Podľa V. Putina úsilie Srbska o európsku integráciu, ako aj členstvo Ruska v Eurázijskej ekonomickej únii nie je prekážkou zlepšovania vzájomnej rozmanitej spolupráce.V ďalšom článku Politika cituje z Putinových údajov, podľa ktorých vzájomný obchod medzi Srbskom a Ruskom vzrástol o dvadsaťtri percent, čo znamená, že dosiahol objem takmer dve miliardy dolárov, a Rusko sa stalo jedným z najväčších investorov v Srbsku. Putin vyzdvihol najmä perspektívny rozvoj v oblasti bezpečnosti, energetiky a vysokošpecializovaných technológií. Súkromná televízia TV Pink priniesla vyjadrenie srbského ministra vnútra Nebojšu Stefanoviča, podľa ktorého návšteva umožnila Srbsku urobiť krok vpred na ochranu svojich záujmov. Prioritou rokovaní bola pritom podľa neho ochrana Srbska a jeho hospodárstva.

■ REAKCIE SUSEDOV

Dôležité miesto v rámci vzájomných rokovaní, samozrejme, patrilo najpálčivejšiemu politickému problému dnešného Srbska – kosovskej otázke. Už spomínaná Politika priniesla v tejto súvislosti vyjadrenie A. Vučiča, ktorý vyhlásil, že bez Ruska nijaké riešenie Kosova nebude možné. Vučič tiež povedal, že každé rozhodnutie o riešení tohto problému bude konzultovať s V. Putinom. Podľa Politiky ruský prezident zopakoval ruské stanovisko, ktoré sa zasadzuje za vzájomne prijateľné riešenie medzi Belehradom a Prištinou, vychádzajúce z rezolúcie Rady bezpečnosti OSN č. 1244. Putin tým potvrdil, že Rusko zotrváva na stanovisku rešpektovania srbskej územnej celistvosti vyplývajúcej z tejto rezolúcie.

Ďakujeme, pán prezident

Okrem rokovaní so srbskými lídrami sa Putin stretol aj s predstaviteľmi bosnianskej Republiky Srbskej a lídrami srbskej opozície v Čiernej Hore, čím ruská podpora Srbsku nadobudla širší cezhraničný význam. Viac než samotná návšteva práve tento rámec podráždil susedov Srbska. Bosnianske médiá a sarajevskí politici reagovali zvlášť citlivo na Vučičove poďakovanie za ruské veto na britskú rezolúciu o genocíde v Srebrenici, ktoré Šefik Džaferovič označil za anticivilizačné. Bosnianske médiá hovorili v tomto kontexte o sypaní soli do otvorenej rany či ponížení obetí. Podľa „premiéra“ samozvaného Kosova zas aktívna ruská prítomnosť destabilizuje Balkán. No a v časti chorvátskych internetových portálov sa objavila provokačná otázka, či nie je lepší ruský MIG-29 v hrsti než americká F-16 na streche v narážke na skutočnosť, že kým Srbi dostali od Rusov lacno migy, Chorvátom namiesto západnými partnermi sľubovaných stíhačiek ostali prázdne ruky.

Z celej plejády rôznych analýz srbských politológov vyberáme podľa nás najvýstižnejšiu, ktorou význam návštevy zhrnul Dragomir Andjelkovič. Podľa neho Putinova návšteva prišla v momente, keď je jasné, že rokovanie o Kosove v terajšom formáte neprinieslo výsledok a Srbsko sa ocitlo pod tlakom. Tí, čo tlačia na Srbsko, si želajú jeho kapituláciu. Paralelne s týmto tlakom sa podľa neho tiež vyvíja tlak aj na Republiku Srbskú, pričom zdôraznil, že táto entita Bosny a Hercegoviny predstavuje druhý srbský národnoštátny záujem. Príchod Putina práve v tomto čase znamená podľa Andjelkoviča ohromnú podporu pre Srbsko, pričom zdôrazňuje, že nebyť Ruska bola by Priština už dávno v OSN a Srbsko by nemohlo pomýšľať na kompromis v tejto otázke. Putinova podpora má preto podľa Andjelkoviča kľúčový význam.

NA MARGO

Siedmeho februára 1992 bola podpísaná Maastrichtská zmluva. Zmenila historický názov Európskeho hospodárskeho spoločenstva na Európske spoločenstvo. Zaviedla taktiež nové formy spolupráce pre vlády členských štátov – napríklad v oblasti obrany a v oblasti spravodlivosti a vnútorných vecí.

Nenápadné výročie

Hlavným cieľom Maastrichtskej zmluvy bolo, aby Európska únia nezostala len hospodárskym spoločenstvom, ale aby postupne smerovala k politickej únii. Najvýznamnejším prínosom zmluvy bolo rozhodnutie vybudovať hospodársku a menovú úniu s jednotnou menou do roka 1999, poskytnúť nové práva pre Európanov prostredníctvom občianstva Únie, posilniť postavenie Európskeho parlamentu, a tým aj demokraciu v Európe, priznať Únii nové právomoci v oblastiach, ktoré dovtedy vyžadovali medzivládnu spoluprácu, začať spoločnú zahraničnú a bezpečnostnú politiku a položiť základy pre spoluprácu v justícii a vo vnútorných záležitostiach.

Dokončenie hospodárskej a menovej únie a zavedenie jednotnej meny v členských štátoch Únie bolo jedným z najambicióznejších cieľov Európskej únie. Myšlienka zjednotenia Európy aj prostredníctvom spoločnej meny má okrem vplyvu na ekonomiku a jej rast aj nezanedbateľný prínos v oblasti prehlbovania politickej a kultúrnej integrácie. Spoločná mena euro je tak nateraz najviditeľnejším prejavom hlbšej integrácie, ktorú Európskej únii priniesla Maastrichtská zmluva.

Jednotná mena euro sa stala spoločnou pre tristo miliónov Európanov od 1. januára 1999. Najskôr len v podobe bezhotovostného platobného styku, od 1. januára 2002 sa fyzicky zaviedli bankovky a mince euro ako zákonné platidlo v jedenástich členských štátoch. Slovensko sa 1. mája 2004 vstupom do EÚ stalo aj členom Hospodárskej a menovej únie. Maastrichtské kritériá v marci 2008 SR splnila a 1. januára 2009 sa stala šestnástym členom eurozóny a šestnástou krajinou, ktorá používa euro.

Pripomeňme si, čo všetko v rámci prístupového procesu muselo Slovensko zvládnuť. Slovenská republika musela pred vstupom do eurozóny ako každý iný štát Únie mimo eurozóny splniť štyri konvergenčné kritériá, takzvané maastrichtské kritériá. Prvé kritérium sa týkalo verejných financií. Deficit verejných financií za posledný rok pred hodnotením nesmel presiahnuť tri percentá HDP. Okrem toho celkový verejný dlh nesmel presiahnuť šesťdesiat percent HDP alebo musel klesať. Druhým kritériom bolo inflačné kritérium. Priemerná inflácia za posledných dvanásť mesiacov nesmela presiahnuť priemer troch krajín Únie s najlepšími výsledkami v oblasti cenovej stability o viac ako pol druha percentuálneho bodu. Ďalším kritériom bola stabilita dlhodobých úrokových sadzieb. Priemer trhových úrokových sadzieb dlhodobých vládnych alebo obdobných dlhopisov nesmel presiahnuť priemer troch krajín Únie s najlepšími výsledkami v oblasti cenovej stability o viac ako dva percentuálne body. Posledným kritériom bola stabilita výmenného kurzu.

Štefan ZLATOŠ

BESEDNICA

Konšpiračné teórie u nás zrejme odštartovali teóriami o úmrtí kráľa Svätopluka. Fantázii stredovekých kronikárov sa medze nekládli. Lámanie prútov na smrteľnej posteli, pustovnícky život, smrť v bitke s Maďarmi, samé konšpirácie. A títo kronikári boli na svoj čas vysokovzdelaní ľudia. Mimo iné vedeli písať. V dnešných pokrokových školách sa už od takýchto prežitkov ako písanie rukou ustupuje. Aj od vysokej vzdelanosti. Tituly sa už budú dávať aj bez školovania.

Trávenie studní

Východoslovenské povstanie sedliakov v roku 1831 sa viac blížilo dnešným konšpiráciám. Už vtedy platilo, že keď páni robia niečo nepochopiteľné, pospolitý ľudu hľadá v tom čertovinu. Keď sa od Haliče k nám začala šíriť cholera, úrady nechali dezinfikovať studne. To nemali robiť. Medzi sedliakmi sa rozšírila konšpiračná teória, že páni otravujú studne. Odnieslo si to panstvo a Židia. Rabovaním a vraždením. Teraz vraj u nás zavádzajú novú daň či prirážku. Konšpiračná teória je, že to zdvihne ceny potravín. Ešte nie je jasné, kto a ako si nespokojnosť ľudu odnesie. Napríklad stratou voličských hlasov. V lepšom prípade.

Obdoba trávenia studní sú moderné teórie o zamorovaní obyvateľstva pomocou rozprašovacích lietadiel. Chemtrails. Černobyľ, ktorý nepochybne zamoril Európu rádioaktivitou, vyšiel z módy. Navyše je monitorovateľný, nedá sa špekulovať. Ale mimozemšťania sú pomaly všade. Spolu s iluminátmi a NWO. Nový svetový poriadok pritom ako keby už začínal fungovať. Očipovaný občiansky preukaz či pas musia mať aj malé deti, keď ich chcú rodičia brať do zahraničia. Keby detičky začali rozprávať swahilsky a cez tlmočníka oznámili úradom, že doklady stratili pri pristávaní gumeného člna na Sicílii, tak by to šlo aj bez pasu. Ako bonus by dostali nabitú platobnú kartu od UNHCR.

Či boli Američania na Mesiaci, alebo nie, či Husajn mal v pivnici yperit a či Elvis Presley žije stále v Mexiku, je pre nás irelevantné. Aj keď konšpirácie o skolení dvojičiek WTC saudskými amatérskymi letcami po dvoch hodinách tréningu na vetroni môžu mať reálny základ. V Saudskej Arábii majú na pilotovanie na civilné ciele prirodzené talenty. Jemenčania by o tom vedeli porozprávať. Keby ešte žili. Aspoň tí, ktorí nezomreli od hladu už pred bombardovaním...

My máme naše konšpiračné byty. V jednom z nich je, či bola pobočka bratislavskej ZOO – žila tam Gorila. V týchto bytoch sa kuli pikle, odohrávali sa a možno aj odohrávajú diabolské sprisahania, prípravy lúpeží a vrážd. Údajný priebeh je zvyčajne nahrávaný na video alebo odpočúvaný. Nahrávky potom končia u novodobých prorokov pokroku, slobody, slušnosti a liberálnych hodnôt. Sú citované a zverejňované vždy, keď je nádej na prevrat alebo sa blížia voľby. Je záhadné, prečo poukázanie na zahraničné zdroje financovania týchto hlásateľských kománd sú nimi vzápätí nazývané odpornou konšpiračnou teóriou. Veď oni to robia zadarmo, z dobroty srdca a z túžby po pravde. To je skutočnosť. Neverte konšpiráciám neprajníkov.

Milan ČASNOCHA MIKŠ

Legendárneho kapitána a obrancu Jágerského hradu Štefana DOBÓA pochovali v Ruskej

Herkulesa kresťanov uznávali aj pohanskí Turci

Text a foto: Marián ŠIMKULIČ

Obec Ruská leží šesť kilometrov od Veľkých Kapušian neďaleko hranice s Ukrajinou. Do povedomia sa dostala najmä vďaka tomu, že sa tu v roku 1502 narodil kapitán Jágerského hradu (hradu Eger) Štefan Dobó, ktorý sa úspešne postavil na odpor tureckým vojskám a proti mnohonásobnej presile napokon hrad ubránili. V obci Ruská sa tiež povrávalo, že legendárny hrdina je spolu so svojimi najbližšími pochovaný v tunajšom Kostole Povýšenia svätého Kríža. Donedávna však chýbal dôkaz.

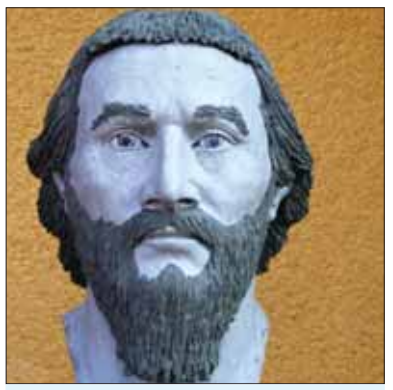

Model tváre Štefana DOBÓA je uložený v Egri

Bývalý starosta obce pred rokmi inicioval pátranie po ostatkoch slávneho rodáka. Najskôr podzemie kostola skúmal georadar. Vďaka nemu sa podarilo nájsť dutý priestor, ktorý potvrdzoval plány kostola spred sto rokov, keď došlo k rozšíreniu pôvodného chrámu a kde boli evidentné miestnosti pod lavicami. Urobili sondu, spustili kameru a presvedčili sa, že zachované pramene z výstavby kostola neklamali. Archeológovi Jánovi Chovancovi z vtedajšieho Vlastivedného múzea v Trebišove a jeho pomocníkom sa podarilo naďabiť na zvyšky kostola z 13. storočia. Začali kopať pod oltárom a v hĺbke troch metrov našli päť hrobov zo 16. storočia. Keďže na takéto posvätné miesta pochovávali len šľachtu, boli presvedčení, že ide o Dobóovcov.

■ DRAMATICKÉ DETSTVO

Štefan sa narodil ako piate dieťa Dominika a Žofie Dobóovcov. Šťastné detstvo si príliš neužil, pretože ako deväťročný sa stal nepriamym svedkom dramatických udalostí, ktoré poznačili život celej rodiny. Po tom, čo v roku 1510 zomrel jeden z príbuzných, o dedičstvo sa prihlásil aj rod Peréniovcov, spríbuznený po ženskej línii. Pri tomto spore prišiel o život otec Dominik Dobó. Tu sa začína prvá dráma budúceho hrdinu z hradu Eger. Starostlivosť o šesť detí pripadla na matku, ktorá ich vychovala. Dobóovci v 16. storočí vlastnili hrad Serednie na krajinskej ceste medzi Užhorodom a Mukačevom. K hradu patrili aj ďalšie obce. Keďže sa tu darilo vinohradom, bratia Dobóovci – František, Štefan a Dominik – obchodovali s vínom, ktoré vyvážali do Poľska. Ako piate dieťa v poradí však Štefan nemohol počítať s tým, že ostane ako zemepán na panstve. Pravdepodobne preto svoju budúcnosť videl vo vojenskej službe a absolvoval rytiersky výcvik. Po tom, čo sa začali po bitke pri Moháči v roku 1526, ktorú vyhrali turecké vojská, sťahovať mraky nad Európou, Štefan Dobó sa jednoznačne postavil na stranu kráľa Ferdinanda I. Habsburského. V tom čase Turci obsadili aj Budín a Uhorsko sa rozpadlo na tri časti. Hoci Štefan Dobó žiadal od kráľa post kapitána hradu Eger, ten ho najskôr poveril vyberaním desiatkov Egerského biskupstva, ktoré mohol použiť na opevňovanie hradu. Hodnosť kapitána hradu získal až v roku 1548. Najskôr sa o ňu delil s Františkom Zayom, ktorého vystriedal Štefan Mekcsey. Dôležité bolo, že všetci velitelia sa usilovali posilniť obranu hradu. Napokon, tak sme to čítali aj v románe Gejzu Gardónyiho Jágerské hviezdy, ktorý v roku 1956 preložil Jožo Nižnánsky. Mnohí si tieto udalosti pamätajú aj z rovnomenného maďarského filmu.

■ ŠPERKY V HROBOCH

V kostole v Ruskej postupne našli päť hrobov zo 16. storočia. Tri z nich boli s bohatou pohrebnou výzdobou. V hrobe dievčatka sa nachádzali zlaté spony do vlasov a prstene, koráliky, unikátne zlaté nášivky z čelenky s perlami a drahými kameňmi, zlaté prstene s nápismi a diamantom, ale i šnúrové ozdoby šiat so zlatými niťami. Druhý detský hrob bol vyrabovaný. Tretí hrob patril mladej žene. Mala na hlave čelenku z tkaniny so zlatými niťami a zachovali sa aj súčasti hornej časti jej odevu. Najbohatší bol hrob ženy v drevenej rakve so striebornými a zlatými nitmi. Našli sa v ňom zlaté šperky, ojedinelé košíčkové koráliky, osem prsteňov s diamantmi, dva zlaté náramky s farebnými emailami, zvyšky čepca s rubínovými a so zlatými rozetkami, náhrdelník

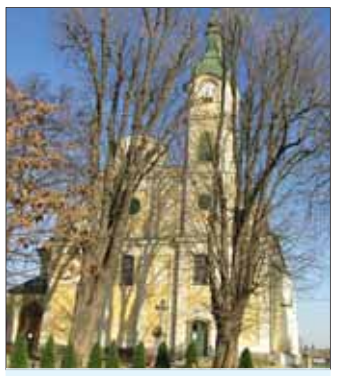

Kostol v Ruskej, kde sú umiestnené pozostatky rodiny Dobóovcov

Vrchná časť sarkofágu s podobizňou Štefana DOBÓA

Pamätník legendárneho turkobijcu

zo zlatých korálikov. A tiež unikátne zachované ozdobné čipky a tkaniny so zlatými niťami. Podľa archeológa to bol hrob o tridsaťtri rokov mladšej Dobóovej manželky Sáry Sulyokovej de Lekcse, príbuznej francúzskych Anjouovcov, a dôkazom bol symbol ľalie na prsteňoch.

Piaty, žiaľ, vyrabovaný hrob muža v kostole v Ruskej možno patril Štefanovi Dobóovi. Určité bolo len to, že ho vyrabovali. Zlodeji si pritom nevšimli ženský prsteň s diamantom a veľkým drahým kameňom – rubínom, ktorý našli výskumníci pri jeho kostre. Do rakvy sa pravdepodobne dostal pri pohrebnom obrade, a keďže aj on je vyzdobený ľaliou, možno mu ho tam pri poslednej rozlúčke vložila jeho manželka Sára. Ďalšou zvláštnosťou kostry muža bolo, že mu chýbali bedrové kosti. Za predpokladu, že muž v hrobe bol Štefan Dobó, iste ho pochovali s mečom. Chýbajúce kosti potvrdzovali, že zosnulý mal okolo pása čosi, čo zaujalo zlodejov. Ak to bol meč, pravdepodobne ho zlodeji vybrali z hrobu aj so spomínanými kosťami. Ale to všetko boli len hypotézy, ktoré jednoznačne nepotvrdzovali, že v hrobe leží slávny kapitán Jágerského hradu.

Ženský prsteň vyzdobený ľaliou, ktorý do hrobu mohla vložiť manželka Sára, či chýbajúce bedrové kosti, ktoré zlodeji možno vybrali z hrobu pravdepodobne aj s mečom, to všetko boli len nepriame dôkazy. Priamy dôkaz sa čakal od testu vzorky DNA pri porovnávaní kostry z Ruskej s kostrou v hrobke v Sárospataku, kde bol pochovaný Dobóov syn František. Žiaľ, hrob bol otvorený, takže nemohlo ísť o hodnoverné svedectvo. Našťastie, našiel sa žijúci potomok Dobóovcov pri Debrecíne. Išlo o priameho potomka Štefanovho brata, ktorého krv bola najhodnovernejšou vzorkou na porovnanie. V antropologickej sekcii Prírodovedného múzea v Budapešti po mnohých archeologických a antropologických výskumoch potvrdili, že v Ruskej sú skutočne telesné pozostatky Štefana Dobóa.

Výzor hradného kapitána nezachoval nijaký dobový portrét. Moderná technológia ponúkla možnosť rekonštrukcie jeho podoby podľa lebky objavenej v hrobe, čoho sa ujal tím špecialistov antropológov a sochár. Najprv na základe CT snímok pripravili trojrozmerný obraz lebky, na ktorý potom pripevnili mimické svaly. Navyše zistili, že Štefan Dobó bol vysoký stosedemdesiatosem až stoosemdesiatdva centimetrov a mocnej postavy. Dožil sa v danej dobe úctyhodného, značne nadpriemerného veku. Na základe tvárových kostí jednoznačne určili, že išlo o charizmatickú osobnosť. Model jeho tváre odovzdali do zbierky Hradného múzea Štefana Dobóa v Egri, kde ju môžu vidieť návštevníci.

■ TURECKÁ HROZBA

Ako bolo zrejmé z hlásení, ktoré prijímal hlavný kapitán hradu Štefan Dobó, mali na obranu hradu k dispozícii dvesto jazdcov a práve toľko pešiakov. Z mesta Eger a okolia sa prihlásilo osemstosedemdesiatpäť strelcov. Z Košíc prišlo dvestodesať vojakov a tiež posily zo Spiša a z Gemera. Všetky slobodné mestá poslali po malom oddiele. Šarišská stolica sedemdesiatšesť pešiakov, jasovský prepošt štyridsať, od Gabriela Drugeta Humenského prišlo osemnásť pešiakov s veliteľom. Ak to hradný kapitán dobre rátal, vyšlo mu, že bez stovky ich je dvetisíc. A akú mali muníciu? Štyri veľké delá, od kráľa tri, od veľkomožných pánov Peréniho a Serediho päť diel. Pušný prach ani nevážili. Ostal im ešte z minulého roka, čerstvé zásoby dostali aj od kráľa. A mali tiež sanitru a mlyn, takže v prípade potreby si vedeli sami namlieť pušného prachu. Hradnému kapitánovi bolo jasné, že toľkým hladným krkom treba obživu, aby vydržali na hrade čo najdlhšie odporovať Turkom. Z desiatkových oviec bolo štyritisíc už na hrade a dobre vyúdených. Jatočného statku mali 456 kusov a ten sa tiež údil. Obilia v sýpkach bolo 835 korcov, väčšinou už zomletých. Ak to dobre zrátal, vydržali by sa brániť hoci aj rok. A navyše ľudia ustavične dopĺňali vodu do hradnej nádrže. Vedel, že ju budú potrebovať na pitie, varenie, aj na hasenie ohňa. Ako kapitánovi Dobóovi hlásili špehovia, Turci boli každým dňom bližšie...

■ PROTI PRESILE

V roku 1550 vypršalo príemerie medzi Tureckou a Habsburskou ríšou. V lete 1552 hrad Eger obľahlo turecké vojsko pod velením anatolského veľkovezíra Ahmeda. Proti asi dvom tisíckam obrancov hradu, medzi ktorými popri vojakoch boli aj obyvatelia mesta, stála mohutná turecká armáda. Niektoré pramene uvádzajú až dvestotisícovú armádu, iné spomínajú osemdesiattisíc Turkov. Reálnejšie je však štyridsaťtisícové vojsko s moderným delostrelectvom. Vďaka dôkladnej príprave obrancovia odrážali útok za útokom a vo vynaliezavosti nezaostávali za útočníkmi. K obrane hradu prispelo aj civilné obyvateľstvo, ženy bojovali na hradbách zarovno s mužmi. Po tridsiatich ôsmich dňoch Turci napokon uznali, že hrad nedobyjú, a odtiahli. Pravdou však je aj to, že mali problémy so zásobovaním, trápili ich choroby, a ak sa dobývanie hradu pretiahlo až do neskorej jesene, zväčša ustúpili. To však v nijakom prípade nezižuje hrdinstvo obrancov hradu. Samotného kapitána Štefana Dobóa v celej Európe nazývali Herkulesom kresťanov a hrdinstvo obrancov hradu ocenili aj tureckí kronikári. Štefan Dobó za svoje služby dostal hrady Déva a Szamosújvár v Sedmohradsku, kde sa stal kniežaťom. Po tom, čo v roku 1556 snem v Sedmohradsku rozhodol opätovne povolať na trón kráľovnú matku Izabelu Jagelovskú a jej syna Jána Žigmunda Zápoľského, Štefan Dobó sa mal vzdať svojej hodnosti. Ako rodený vojak, ktorý prisahal vernosť kráľovi Ferdinandovi, sa spolu s asi dvetisíc mužmi opevnil na hrade Szamosújvár, ktorý proti spojeným turecko-sedmohradským silám bránil desať mesiacov. Napokon im ho vydal pod prísľubom slobodného odchodu, čo však útočníci nerešpektovali (aj pre intrigy odvekého nepriateľstva príbuzného rodu) a zavreli ho do väzenia na hrade. Po roku sa mu podarilo utiecť. Následne ho kráľ Ferdinand za vernosť odškodnil titulom barón a hradom Levice. Dobó sa stal tekovským županom a patril k najväčším vlastníkom pôdy v Hornom Uhorsku. S manželkou Sárou splodili tri deti: Františka, Damiana a Kristínu, ktorá sa neskôr vydala za uhorského renesančného básnika Valentína Balaša. S menom Štefana Dobóa sa spája aj renesančný palác na Levickom hrade, ktorý však dokončil až jeho syn.

■ TURKOBIJCA V OKOVÁCH

Po Ferdinandovi nastúpil na trón cisár Maximilián I. Habsburský, ktorý s Turkami v roku 1568 v tureckom Drinopole uzavrel mier na osem rokov za ročné výkupné tridsaťtisíc zlatých. Pravdepodobne vinou príbuzných Perényiovcov sa Štefan Dobó v roku 1568 znovu ocitol v žalári, odkiaľ sa mu však podarilo ujsť.

Čiastočná nespokojnosť šľachty s vládnutím cisára sa prejavila v roku 1569 v pokuse o sprisahanie, ktorý bol motivovaný údajnou jeho slabou aktivitou v boji proti Turkom a zlou hospodárskou situáciou krajiny, keď za jeho panovania sa zvýšil uhorský štátny dlh na osem miliónov zlatých. Samotní historici spochybňujú, či šlo o sprisahanie, alebo len o kritiku a snahu o nápravu pomerov. Medzi obvinenými bol aj Štefan Dobó, ktorému kládli za vinu vierolomnosť a spolčovanie s Jánom Žigmundom Zápoľským. Obvinenie bolo evidentne falošné. Na Bratislavskom hrade, kde bol Štefan Dobó väznený, sa mu vinu nepodarilo dokázať, a tak ho v apríli 1572 prepustili. S podlomeným zdravím sa vrátil na hrad Serednie na území dnešnej Ukrajiny. Zomrel v máji toho istého roku vo veku sedemdesiat rokov.

Štefana Dobóa pochovali v jeho rodisku – v presbytériu kostola v Ruskej. Jeho syn František dal nad hrob zhotoviť sarkofág z červeného mramoru. V časoch reformácie ho však rozobrali. Ako nám povedala sprievodkyňa v kostole Judita Vargová, bočné steny sarkofágu ostali v Ruskej, vrchný diel s podobizňou hrdinu previezli na príkaz arcibiskupa v roku 1833 do Egru napriek vtedajšiemu nesúhlasu obce. V sobotu 28. júna 2008 sa v Ruskej konala slávnosť uloženia telesných ostatkov baróna Štefana Dobóa a jeho manželky Sáry Sulyokovej de Lekcse do spomínaného zrekonštruovaného sarkofágu farského Kostola Povýšenia svätého Kríža. Po štyristo rokoch od jeho zhotovenia.

Činohra SND si Projektom 1918 pripomenula storočnicu Česko-Slovenska

Posledné dni mnohonárodnostnej monarchie

Anna SLÁVIKOVÁ – Foto: SND

K oslavám storočnice Československej republiky prispelo aj naštudovanie novej hry pod názvom Projekt 1918, ktorú uvádza Činohra SND v Bratislave, a podpísali sa pod ňu výrazné osobnosti našej prvej scény.

Réžie Projektu 1918 sa ujal Michal Vajdička, ocenený Literárnym fondom aj dvoma cenami Alfréda Radoka, od minulej sezóny riaditeľ Činohry SND. Dramatik Daniel Majling, zároveň aj dramaturg, napísal hru na motívy próz reportéra a spisovateľa, narodeného neďaleko Ľvova, študujúceho vo Viedni a dobrovoľníka rakúsko-uhorskej armády na východnom fronte Josepha Rotha. Svoju traumu z rozpadu veľkej a mnohonárodnostnej monarchie vnášal tento autor do viacerých svojich novinárskych článkov i do literárnych prác. Z dvoch jeho románov Radeckého pochod a Kapucínska krypta sa Majlingovi podarilo, podobne ako v prípade Timravinho Bálu, povyberať zaujímavé kauzy. Z množstva jednotlivých príbehov uplietol celistvý dej rámcovaný trúchlením dvoch mužov pri hrobe mladej ženy. Symbolicky to možno chápať ako oplakávanie zaniknutej cisársko-kráľovskej monarchie. Oblúkom, zastrešujúcim množstvo výjavov a udalostí spred prvej svetovej vojny, počas vlády Habsburgovcov, rozpadu monarchie až po vznik Česko-Slovenska sa divák na konci inscenácie stretáva s tými istými aktérmi, s ktorými sa zoznámil na začiatku. Kostru tvoria najmä príslušníci vtedajšej zdecimovanej armády, no aj zopár civilov.

Zaujímavo riešená scéna spolu s ťažkými dunivými zvukmi Michala Novinského, navodzujúcimi ťaživú atmosféru, upúta divákov hneď na začiatku predstavenia. Plochu javiska zapĺňa močiar niekde pri východných hraniciach vtedajšej monarchie – v Haliči. Inscenátori však mali skôr na mysli marazmus, bahno. V bazéne plávajú nečistoty vyplavené politickými, vojenskými i spoločenskými udalosťami zahnívajúcej a rozkladajúcej sa monarchie. Scénograf Pavol Andraško umne a veľmi originálne predelil celistvú guľatú mnohonárodnostnú rišu, v ktorej malo svoje zastúpenie aj dnešné Slovensko, na dve elipsovité časti. Jedna metaforicky znázorňuje predvojnové obdobie roka 1914, druhá rok 1918 až 1920 bezprostredne po skončení vojny. Herci sa brodia v gumákoch, sem-tam sa im podarí vyjsť na suché mólo, no väčšina ich výstupov sa odohráva vo vode. Čľapkajú sa v tej stoke od prvej repliky po poslednú, akoby dávali najavo, že každý z aktérov príbehu je do niečoho namočený.

Divák spoznáva Romana Poláčika v úlohe českého strážmajstra Slámu, oplakávajúceho svoju manželku pri jej náhrobku. Stretáva sa tu s poručíkom jazdeckého pluku Trottom v podaní Tomáša Maštalíra, ktorý prichádza z frontu. V nasledujúcom obraze sa scéna mení, no len do istej miery. Na podstavci stojí veľká busta cisára Františka Jozefa, vodná plocha zostáva. Milan Ondrík ako jazdecký kapitán Wagner predstavuje bezcharakterného vypočítavca útočiaceho na Židov, ako i na katolíkov či luteránov, neštítiaceho sa akejkoľvek podlosti, z ktorej má úžitok. Požičiava si na hazardné hry od každého, bez rozdielu na národnosť či vierovyznanie. Ján Koleník alias major Esterházy je zástancom prekvitajúcej monarchie, nadchýnajúci sa veľkolepými uniformami a vojenskými prehliadkami. Vojenský lekár

RECENZIA

Démant (Ľuboš Kostelný) je manželom pôvabnej dámy (Diana Mórová), fabrikant Knopfmacher (Emil Horváth) je jedným z civilov predstavujúcich vejár rôznorodej spoločnosti. K vojenským postavám patrí aj poručík Tattenbach v podaní Branislava Bystrianskeho a vojenský lekár Taitenberg, ktorého stvárňuje Jozef Vajda. Výkony hercov vo veľkej miere pozdvihli úroveň predstavenia. Maštalírovo vynikajúce stvárnenie psychologicky rozdielnych životných situácií v úlohe poručíka Trotta, grandiózne uchopenie úlohy Zdenou Studenkovou, ktorá sa z dôstojnej dámy zmení na živočíšnu milenku mladého dôstojníka v podaní Milana Ondríka. Tomu sa v negatívnych úlohách mimoriadne darí.

Napriek vážnej téme zaznie tu viacero vtipných replík, na ktorých sa diváci pobavia, aj keď s trpkastým úsmevom. Autor sarkastickým spôsobom ošacuje príznačné vlastnosti jednotlivých nácií. Neušetrí ani našincov: „Menej vlasteneckého zápalu než Židia vykazujú snáď už len Slováci. Tí sa aj hodiny môžu pozerať na našu čiernu a zlatú (čím mal na mysli farby habsburskej monarchie) a nič to s nimi nerobí, pretože sú neschopní vyšších citov.“ Samozrejme že slovenskí vojaci sa nenadchýnali nad vládnutím Franc Jožka, veď ten si zo Slovákov robil lokajov. Neboli ochotní za neho bojovať, radostne vítali vznik samostatného Česko-Slovenska.

Výjav z práve uvádzanej hry Projekt 1918 na prvej slovenskej scéne s jej hlavnými protagonistami

Jediným Slovákom v tejto hre je vzdelaný správca majetku bývalý učiteľ Lajčiak, ktorého s dôstojnosťou stvárňuje Martin Huba. Dramatik Daniel Majling pripísal túto postavu do pôvodného Rothovho textu a režisér ho ušetril gumákov. Nečvachce sa v tých exkrementoch, chodí po suchších miestach na javisku, akoby bol nad dianím, ktoré sa tu odohráva. Ostatní sa brodia v krásnych kostýmoch a parádnych uniformách navrhnutých Katarínou Hollou. Pohybová spolupráca Stanislavy Vlčekovej je dôležitá nielen pre tanečnicu Zuzanu Náprstkovú v alternácii s Viktóriou Pažitnou, ale aj pre činoherných hercov, pretože pohybovať sa na suchu je zrejme rozdiel, ako sa plahočiť vo vode. Zdena Studenková ako predstaviteľka a zástankyňa starého odchádzajúceho režimu si spolu s manželom hajtmanom Trottom (František Kovár) iba ťažko priznávajú, že spoločnosť okolo nich je v úpadku. S hnusom sa musia prizerať na život svojho syna Trotta (Tomáša Maštalíra). Ako matka s ľútosťou prijíma jeho vyznanie, že miluje vydatú ženu (Dianu Mórovú), a keď sa s ňou napokon po smrti manžela (Ľuboša Kostelného) ožení a čaká s ňou dieťa, jeho milovaná odchádza kamsi do Hollywoodu so svojou lesbickou kamoškou, módnou dizajnérkou (Zuzana Fialová). Sodoma a Gomora! – povedali by starší diváci. Nuž, aj taký obraz poskytujú posledné dni niekdajšej chýrnej monarchie a prvé dni novej Československej republiky. Škoda len, že hra sa zameriava len na časť monarchie – rakúskej, hoci my Slováci sme žili v uhorskej časti, kde vládli odlišné pomery.

Publicista Július HANDŽÁRIK demaskuje dejinné mýty našich južných susedov

Potrebný pohľad na maďarské dejiny

KNIHA TÝŽDŇA

Ak ma pamäť neklame, baťko Mináč povedal pred nejakým desaťročím, že „Dzurindova vláda visí na šnúrke Csákyho gatí“. Či si to uvedomujeme, alebo nie, niečo podobné sa dá povedať aj o súčasnej vládnej koalícii, ktorá pre zmenu visí na šnúrke Bugárových gatí. Prevažná väčšina obyvateľov Slovenska pod vplyvom neprestávajúcej protivládnej propagandy v médiách žije dennodenne ohlupovaná zástupnými témami.

Len málokto si uvedomuje vplyv tzv. maďarskej otázky na našu domácu politickú scénu, ale aj na naše medzinárodné postavenie. A je to, žiaľ, aj ľahko pochopiteľné, lebo v našich protinárodných médiách sa o tom občania nič nedozvedia. No a keďže výučba dejepisu u nás sa celkom zúžila (na jednu hodinu týždenne), nečudo, že sú ľahko manipulovateľní. Prirodzene, najmä tie mladšie generácie, kde sa už vplyv intenzívneho vymývania mozgov prejavuje naplno. Pritom každému vzdelanému čitateľovi je zrejmé, že bez poznania minulosti nemôžeme pochopiť súčasnosť, a dokonca ani nie sme schopní uvažovať o vývoji v budúcnosti. Že by sme ten dejepis zanedbávali na školách úmyselne práve z tohto dôvodu?

Z čoho teda vychádza dnešná maďarská domáca a i zahraničná politika? Známy slovenský publicista Július Handžárik sa zaoberá vo svojom výbere z tvorby práve týmito otázkami. Kniha pod názvom Veľkomaďarské blúznenie (360 strán) sa venuje množstvu otázok a súvislostiam z dávnej i nedávnej minulosti maďarsko-slovenských vzťahov.

Ako sa vyrábala a vyrába propagandistická maďarská história? Aká je napríklad pravda o tzv. svätoštefanskej korune? Aká je pravda o maďarskom genofonde? A čo rozprávky o tisícročnom Maďarsku? Maďarské historické mýty či chorobná paranoja? Prečo chcú Maďari zrušiť Benešove dekréty? Aké boli maďarské úklady proti ČSR? A aké boli a sú proti dnešnej Slovenskej republike od jej vzniku? Kto a prečo falšuje naše slovenské dejiny? Aký bol a stále je útlak Slovákov v Maďarsku? O čom teda snívajú maďarskí šovinisti? Čo nás učí história? Nemali by sme si nakoniec všetci spoločne položiť otázku: Sme my Slováci vôbec poučiteľní? Vrelo odporúčame prečítať si túto knihu.

(jb)

MEDAILÓN

Nech by sme akokoľvek chceli zdôrazniť, že patrí k najstaršej žijúcej generácii členov Slovenského národného divadla, že účinkoval v mnohých fundamentálnych hrách svetovej drámy, že písal televízne scenáre zábavných programov a režíroval divadelnú klasiku, pod pojmom Oldo HLAVÁČEK naveky budeme mať v mysli príjemného veselého muža, ktorému z tváre nemizne úsmev a z mozgových závitov vtip. Už sa s tým raz musí zmieriť, hoci má – veriť sa nám nechce – akurát osemdesiatpäť rokov.

Stvorený pre smiech

Ak sa jedna generácia ráta zhruba na dvadsaťpäť rokov a on naraz cez rozhlas oslovil tri – a to oslovenie trvalo takmer pol storočia – dá sa povedať, že Oldo Hlaváček a Ivan Krajíček sa zapísali ako dvaja gazdovia, čo komentujú udalosti v krčme, v dedine, vo svete a vo vesmíre do pamäti piatich generácií. Tých gazdov či gazdíkov spomínam preto, lebo ich považujem za svojráznych rekordmanov v počte vysielaní, v dĺžke vysielacieho času, sledovanosti a popularite programu tohto žánru. Nebolo to pánske Dibarborovo vtipkovanie z päťdesiatych rokov ani inteligentný humor Laca Kalinu či Lasicu a Satinského, a už vôbec nie prázdne bláznovstvá Pročka and Comp v rokoch našej začínajúcej svetovosti. Skôr ľudové rozprávanie, populárne niekedy v polovici minulého storočia, povýšenie uja z Detvy či strýca Silvestera z Majcichova na umenie, ktoré prežilo svoj čas, lebo malo čo povedať, a tí dvaja to hovoriť vedeli.

Našli sa náhodou. Krajíček si odkrúcal vojenčinu vo Vojenskom umeleckom súbore a potreboval scenár na kabaret. Poradili mu Hlaváčka. Aj ten bol akurát na vojne. Dali sa dovedna. Pomohlo im to odskákať vojenčinu a stať sa. Jeden z nich predčasne odišiel, natrvalo zapísaný v slovenskej zábave, veselohre, operete, televíznej šou. Druhý sa práve dožíva osemdesiatpäťky. Živio, starký! Živio, majstre! Veľa rokov v dobrom zdraví...

Ján ČOMAJ

HUMORESKA

Máme sa najlepšie, a tak nám treba…

V ostatnom čase sa každú chvíľu dozvedám, ako sa máme dobre. Nie že dobre! My sa máme najlepšie za posledné roky a vôbec... Kebyže sa máme o kúsok lepšie, tak sa od samej dobroty rozlejeme na sacharínovú mláčku. Vezmime si napríklad také banány a mandarínky. Voľakedy, keď sme úpeli pod čižmou komunistického režimu, tieto exotické ukážky ovocia neboli. Chcel si banán? Musel si do šóry dlhšej ako ponovembrový zoznam disidentov. Alebo si si zobral pušku, mačetu a sieť proti moskytom a išiel si si tie hnusné banány natrhať. Ba niekedy si sa musel o trs banánov preťahovať s dákou opicou, lebo vtedy bola Afrika plná opíc. Dnes je v Afrike opíc pomenej. Zlé jazyky vravia, že tie tvory z Afriky miznú bohvie kam. Možno do Európy...

Dnes je fajnového ovocia z celého sveta v obchodoch habadej. Taký dôchodca si pomrví v peňaženke medenáky a už si môže kúpiť pekný mazľavý banán v akcii. Síce mu nezvýši na lieky, ale umrie s blahým vedomím, že si ešte pred smrťou demokraticky zamaškrtil. A keď sme už pri tom zdravotníctve. Dnes si našinec môže dochuti posedieť v čakárňach všakovakých odborných doktorov, a keď má šťastie, tak na obrazovke v čakárni mu ešte pustia pekný reklamný šot na pohrebné poistenie. Alebo také cestovanie do zahraničia. Napríklad, keď si zmyslím, tak už zajtra môžem cestovať trebárs aj na Rapa Nui, teda na Veľkonočné ostrovy. Že si pri pohľade do peňaženky rozmyslím cestovanie bárs aj do Trnavy? Veď hej, ale možnosť tu je. Pozrite sa na všelijaké celebrity vrátane tých politických. Každú chvíľu niekam cestujú. Im sa to otvorenie hraníc oplatilo. Vy môžete pokojne drepieť doma a robiť, lebo nemôže sa každý po svete trajdať.

Keď sme už pri tom slobodnom cestovaní, tak fakt musím uznať, že je to jeden z hlavných výdobytkov Víťazného novembra. Veď ako ináč by vycestovalo vyše pol milióna našincov robotovať do zahraničia. Skrátka, keď sa ohliadneme na uplynulých tridsať rokov, nestačíme sa čudovať. Veď ešte nedávno sme v novinových stánkoch uvideli prvé časopisy s holými babami a v uliciach prvých bezdomovcov, a už sú to tri desaťročia! Dnes už nemusí učiteľka v piatej triede vysvetľovať žiakom knihu Čenkovej deti od Fraňa Kráľa, konkrétne slovo exekútor. Dnes to slovo bystré detičky poznajú veľmi dobre z rozhovorov rodičov, podobne ako slová mafián, biely kôň, eskort spoločníčka, daňový podvod, hypotéka, nezamestnanosť, sociálne dávky a iné termíny, ktoré nám hojdajú s krvným tlakom. Skrátka, dnes sa máme najlepšie za posledné roky a môžeme o tom demokraticky rozprávať, lebo máme slobodu názorov. Presnejšie povedané tých korektných názorov. A máme tu aj slušných ľudí, ktorí vám to všetko vysvetlia, a keď im nepritakáte, tak vás označia za neslušného a máte po chlebe. A budete sa mať najlepšie, aj keby sme vás k tomu museli prinútiť...

Marek DANKO

Dielo básnika a publicistu Štefana Atilu BREZÁNAHO naplnila láska k domovine

Život a literárnu tvorbu spojil so svojrázom Kysúc

Text a foto: Dušan Damián BREZÁNY

Jedenásty január 2019 bol dňom, keď sme si pripomínali nedožité sto desiate výročie narodenia významného slovenského básnika a publicistu Štefana Atilu Brezányho. Svojou literárnou tvorbou i publicistickou činnosťou významne obohatil slovenskú kultúru a doma i vo svete zviditeľnil milované Kysuce.

Básnik, novinár a publicista Štefan Atila BREZÁNY ostáva širšej komunite milovníkov literatúry takmer neznámy

Štefan Atila Brezány bol rodák z Kláštora pod Znievom. Neľahký osud ho prenasledoval od prvých chvíľ. Narodil sa predčasne a matku, ktorá umrela pri pôrode, vôbec nepoznal. Mnohí súčasníci o Š. A. Brezánym hovorili, že práve tento neradostný štart do života v ňom zanechal trpkú melanchóliu, ktorá potom charakterizovala jeho poetické dielo. Pochádzal zo starého slovenského zemianskeho rodu, a keďže vyrastal u starých rodičov v Žiline, napevno sa v ňom zakorenila láska k žilinskému okoliu, ale i silné slovenské vlastenecké cítenie. Jeho srdce si zvlášť podmanila príroda a rázovitosť Kysúc.

■ DRUŽINA POSTUP

Do raného detstva mu zasiahla aj prvá svetová vojna a rozpad mnohonárodnostnej rakúsko-uhorskej monarchie. Tieto deje vnímal detskými očami a neraz sa k nim vracal v spomienkach, ktoré previazal s veršami.

Plný energie a ideálov v roku 1926, ešte počas štúdia na Štátnej reálke Jána Palárika v Žiline, založil so spolužiakom Jánom Kostrom a s niekoľkými spriaznenými žilinskými vysokoškolákmi literárnu družinu Postup, ktorá umožňovala rozvoj literárnej činnosti miestnej mladej inteligencie a publikovanie kratších útvarov v rovnomennom časopise.

Aj tento počin neskôr prispel k básnickému a kultúrnemu vzostupu tzv. slovenskej katolíckej moderny, ktorá svojou tvorbou významne obohatila dobové duchovné a sociálne vnímanie sveta, kultúry, ale aj politiky.

V roku 1932 debutoval emotívnou básnickou zbierkou Krvavé kulisy, po úspechu ktorej sa plný odhodlania pustil do ďalšej tvorby. V Žiline pôsobil okrem iného ako redaktor denníka Slovenská krajina.

■ BRATISLAVA MLADOSTI

Štefan Atila Brezány bol tiež veľmi blízkym priateľom ďalšieho velikána slovenskej poézie Rudolfa Dilonga. Ten v roku 1933 aj za pomoci priateľa Štefana Atilu zostavil známu Antológiu mladej slovenskej poézie, ktorú dodnes kritika považuje za prvé programové vystúpenie katolíckej moderny. Ešte hlbšie spolupracovali pri koncipovaní tzv. Almanachu III. literárnej generácie. Ľudsky si obaja básnici nesmierne rozumeli, lenže v politických názoroch sa neskôr rozchádzali. Dilong sa o mnoho rokov neskôr v osobnom venovaní vyznal, že z pôvodných „postupistov“ zostal Štefan Atila jeho jediný priateľ.

Kladný vzťah si Brezány vypestoval aj k Bratislave, do ktorej dochádzal za doplnkovým štúdiom. Ani tu nezaháľal a podieľal sa na založení literárnej družiny Smer spolu s vtedy začínajúcimi autormi, ako boli František Hečko, Margita Figuli či Ján Letko.

Dozvuky starej „prešporskej“ atmosféry, ale aj spomienky na legendárne bratislavské viechy cítiť v Brezányho básni Bratislava mojej mladosti.

Štefan Atila BREZÁNY (prvý vľavo) bol blízkym priateľom básnika Rudolfa DILONGA (v dolnom rade uprostred) aj iných tvorcov z literárnej družiny Postup, kde vyrástli viacerí predstavitelia katolíckej moderny

Turbulentné štyridsiate roky dvadsiateho storočia, ktoré poznačila druhá svetová vojna, boli napriek všetkému často priaznivo naklonené slovenskej inteligencii. V roku 1940 vydal Brezány ďalšiu zbierku básní pod názvom Dom v ceste, ktorej záverečná časť má silný protivojnový akcent. Po tejto zbierke sa na dlhý čas literárne odmlčal.

■ KULTÚRNA PUBLICISTIKA

Vládna komunistická garnitúra, ktorá sa po roku 1945 usilovala uchopiť v obnovenom Česko-Slovensku moc, systematicky vytláčala z verejného života akékoľvek prejavy katolicizmu či kresťanstva vôbec. Ani v období tzv. normalizácie sa však Brezány nevzdal písania, venoval sa najmä publicistike, pričom prispieval do rozmanitých časopisov i novín, ako napríklad do Slovenských pohľadov, Nového slova Nového sveta, Denice, Robotníckych novín, Rudého práva, Slovenského hlasu, Slovenského denníka, ktoré mali aj literárne prílohy. Zároveň pripravoval rozsiahle podklady na svoje budúce najznámejšie encyklopedické dielo Dejatelia Kysúc v kultúre, umení a vede. Podarilo sa mu ho vydať po mnohých cenzúrach až v roku 1971. Svojou ojedinelosťou i kvalitou sa však okamžite stalo úspešným, a to nielen na Slovensku (Česko-Slovensku), ale aj v zámorí, kam do slovenských komunít putovalo niekoľko tisíc výtlačkov.

Tento úspech pritiahol nevídanú pozornosť verejnosti opäť aj k Brezányho oživenej básnickej tvorbe, teda k zbierkam Moje Kysuce (1969) a Stanice slova (1969).

■ OTVORENÉ HATE A INÉ

Začalo sa básnikovo druhé a najplodnejšie tvorivé obdobie, do ktorého patria ďalšie zbierky básní – Maják (1972) alebo známejšie Otvorené hate (1973), Čistá obloha (1974), Rodisko (1974), pochvalami ovenčená Rovnováha (1979), Biele cesty (1984) a Jesenné slnko (1989).

Mnohí redakční pracovníci pôvodnej umeleckej tvorby, ktorí so Štefanom Atilom Brezánym prišli do styku, oceňovali okrem literárneho talentu najmä jeho široké skúsenosti v redakčnej práci, zostavovateľskej a organizátorskej aktivite. Napriek tvorivo „pretrpeným“ rokom tzv. normalizácie Brezány nikdy nestratil lásku k svojej domovine ani k literatúre a vždy oplýval chuťou písať. Neskôr bol za svoje celoživotné dielo niekoľkokrát ocenený. Stal sa zaslúžilým občanom mesta Žilina, v roku 1974 mu udelili čestné občianstvo obce Kláštor pod Znievom a na dôvažok ho v roku 1980 poctili aj čestným titulom Zaslúžilý pracovník kultúry.

Aj na sklonku života sa živo zaujímal o kultúrne dianie na Slovensku a dúfal v lepšie časy pre Slovákov. Tešil sa zo spoločenských zmien, no pristupoval k nim veľmi opatrne, s istými obavami. Na poli kultúry vkladal veľkú dôveru do Matice slovenskej ako inštitúcie, ktorá by mohla byť garantom zdravého smerovania a zachovania slovenskej kultúry.

V októbri 1990 vo svojich pamätiach napísal: „Daj, Boh, nech sa zhromaždenia Matice slovenskej v Bratislave a jej účastníci dožijú slobodnej domoviny na úrovni vlastnej republiky, aby už nikdy sme nemuseli prosiť o svoje národné práva.“

Štefan Atila Brezány zomrel po ťažkej chorobe 10. mája 1992 v Žiline, kde bol aj pochovaný, a na odpočinok ho krásnym slovom odprevádzal jeden z jeho básnických priateľov – Svetloslav Veigl. Mesto Žilina v roku 2009 aj ako oživenie jeho pamiatky udelilo (in memoriam) majstrovi Brezánymu cenu Genius loci Solnensis.

Svetozár Hurban Vajanský – významný umelec a národný buditeľ?

Vytrhával národ z čeľustí uhorského mocnárstva

Pavol IČO – Foto: archív SNN

Aj keď Svetozárovi Hurbanovi Vajanskému nepochybne patrí úcta a obdiv za jeho činnosť na prospech slovenského národa, umelecká hodnota jeho literárnych diel pôsobí dodnes otázne, čo zvlášť platí pri konfrontácii s tvorbou jeho literárnych súpútnikov.

ČRTA

Vajanský spočiatku pracoval ako právnik, neskôr pôsobil v Národných novinách. Za články volajúce po slobode utláčaných národností sa viac ráz dostal do väzenia. Medzi jeho zásluhy patrí i obnovenie vydávania magazínu Slovenské pohľady a pozornosť na seba upútal aj ako tajomník ženského spolku Živena, činiteľ Slovenskej národnej strany a člen národno-buditeľského spolku Napred. Organizoval tiež výstavbu Národného domu v Martine, Budapeštiansky národnostný kongres v roku 1895 a ako funkcionár Kníhtlačiarskeho účastinárskeho spolku sa zaslúžil o vydanie mnohých slovenských diel.

■ VEĽA ODBOČENÍ

Literárni historici S. H. Vajanského zaraďujú do tzv. prvej vlny slovenského realizmu. Popri ňom tu ešte patria Pavol Országh Hviezdoslav, Terézia Vansová, Martin Kukučín a ďalší. Všetkých týchto autorov spájali témy, ktoré stvárňovali vo svojich dielach: úpadok zemianstva, nástrahy alkoholizmu či kritika zaostalosti ľudu. Literáti tvoriaci v tomto období znázorňovali vzťahy medzi inteligenciou – meštianstvom – šľachtou – sedliactvom a usilovali sa o čo najpravdivejšie zobrazenie ľudskej osobnosti s jej rozmanitými postojmi k realite. Lenže pri porovnaní diel dvoch súčasníkov – S. H. Vajanského (1847 – 1916) a M. Kukučína (1860 – 1928) možno konštatovať, že v dielach Vajanského je prítomné oveľa väčšie množstvo odbočení od základnej dejovej línie (tzv. digresií) ako u Kukučína. Na samotných digresiách by pritom ešte nebolo nič zlé, ak by tieto odbočenia boli funkčné a pre dielo osožné. Vo Vajanského dielach sa však stretávame so zdĺhavými vonkajšími opismi prostredia a osôb, so životopismi postáv a ich príbuzných a s monológmi, ktoré majú reflexívny charakter s funkciou úvah, v ktorých spisovateľ tlmočí svoje názory cez reč postáv. Tieto reflexie však sú vo svojej podstate len prepismi jeho novinárskych úvah a v konečnom dôsledku iba oslabujú celkovú kompozíciu diela a spomaľujú tok deja, na čo preukázateľne trpí najmä dielo Suchá ratolesť, ale aj román Koreň a výhonky.

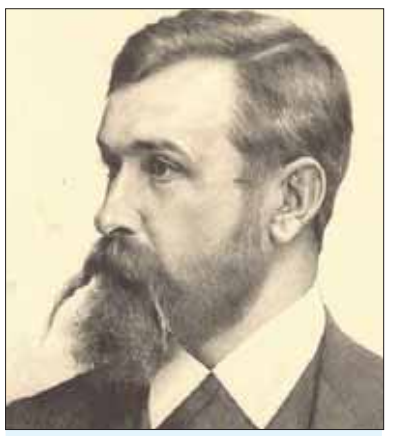

Tvorba a dielo Svetozára HURBANA VAJANSKÉHO predstavuje najmä národno-obranné zbrane proti neprávostiam doby, v ktorej žil.

Realistické vyznenie Vajanského diel okrem toho narúša aj skutočnosť, že do popredia sa v nich dostávajú zväčša vznešené postavy, aj keď tvoril v období realizmu, ktoré už bolo na rozdiel od predchádzajúceho obdobia romantizmu oslobodené od fascinácie práve takýmito mimoriadnymi, nezvyčajnými postavami. Autori prvej vlny realizmu sa tiež zameriavali najmä na zobrazenie životných osudov jednoduchých postáv z dedinského prostredia, ale v centre pozornosti S. H. Vajanského stoja umelci, zemania, národne uvedomelí učitelia či inteligentná a osudová Adela zo Suchej ratolesti...

■ V CENTRE ZÁUJMU

Vajanský sa vo svojich dielach vo vysokej miere venoval národnostnej otázke, ktorá úzko súvisí aj s charakterom postáv. Preto sú v jeho dielach pomaďarčení Slováci, tzv. maďaróni, výlučne negatívne postavy, zatiaľ čo uvedomelí Slováci reprezentujú kladné postavy. Takéto čierno-biele videnie je však v podstate iba ďalším prvkom, ktorý znižuje mieru hodnovernosti a realizmu v tvorbe S. H. Vajanského. Spisovateľ tiež uveril, že zemianstvo musí ostať verné pôde a tradíciám, že jeho morálna záchrana je v spojení s uvedomelou slovenskou inteligenciou. Tieto myšlienky by sa však z dnešného nadhľadu dali chápať ako krajne naivné idey, rovnako ako jeho vízia spojenia zväčša pomaďarčeného zemianstva a uvedomelej slovenskej inteligencie v boji za nezávislosť slovenského národa, ktorú prezentuje v Suchej ratolesti. Jeho rozprávač a postavy sa taktiež vyznačujú vyumelkovanou, kultivovanou rečou s množstvom cudzích slov, čo vyvoláva u čitateľa pocit pátosu, ktorý viac škodí, ako posúva smerom k reálnosti. Aj stupeň odosobnenia od postáv je vo Vajanského dielach nižší než trebárs u spomínaného Kukučína. Všetky pozitívne postavy Vajanského diel navyše iba reprodukujú autorove názory o budúcnosti Slovákov. No práve tu sa dostávame k podstate jeho literárnych snáh – jeho romány síce nie sú umeleckými skvostami, ale možno ich vnímať ako dôležité prostriedky národnej obrany.

Aj básne a najmä publicistické príspevky S. H. Vajanského značnou mierou prispeli k neskoršiemu vymaneniu slovenského národa z dravých čeľustí uhorského mocnárstva a jeho predstaviteľov. Jeho diela teda v prvom rade predstavujú národno-obranné zbrane, ktoré povzbudzovali našich predkov k realizácii sna o svojbytnosti Slovákov, a zároveň nám dodnes pripomínajú nie tak dávno minulé časy národnostného útlaku.

Ideové poslanie Matice slovenskej vo vzťahu k slovenskému národu, Slovenskej republike a spoločnosti

Slováci majú mladý štát, o ktorý sa treba starať aj duchovne

IUMS – Foto: MS

■ Popri rozvíjaní rôznych oblastí nemôžeme podceňovať význam kultúrnych, ideových a historických tradícií pre existenciu a budúcnosť Slovenskej republiky. Národno-duchovný pilier štátu ako jediná masovo udržiava a reálne rozvíja Matica slovenská.

■ Slováci majú právo na garanciu slobodnej národno-duchovnej sebarealizácie vo vlastnom štáte. K týmto garanciám patrí aj zákonom ručená existencia verejnoprávnej národnej ustanovizne Matice slovenskej.

■ Matica slovenská je nadstranícka a nadkonfesionálna ustanovizeň pre všetkých Slovákov a Slovenky, ktorí cez vlastenecký optiku vidia demokratické Slovensko a slobodný slovenský národ ako pevné, nezávislé a sebavedomé súčasti modernej Európy a sveta.

■ V nestabilnej dobe, keď náš východný sused zažíva ozbrojený konflikt, mestá západnej Európy terorizujú extrémisti a rozvinutý sociálny systém nie je samozrejmý pre každú krajinu, musíme v našom národe podporovať povedomie o Slovensku ako o sebavedomej a suverénnej krajine s vlastnými tradíciami a hodnotami. Emancipácia Slovákov sa neskončila vznikom samostatnej Slovenskej republiky. Každý deň sa usilujeme získať si rešpektované miesto medzi národmi sveta. Budúcnosť Slovenska závisí od snahy každého jednotlivca.

■ Lepšie a sebavedomejšie Slovensko v európskom, v slovanskom a vo svetovom spoločenstve nedosiahneme bez duchovne sebavedomého slovenského národa. Matica slovenská každodennou činnosťou podporuje hrdosť Slovákov a Slovenok na svoju slovenskosť a krajinu.

■ Dejiny slovenského národa sú plné vzdelaných, pracovitých a odvážnych osobností, ktoré sú pre súčasné generácie obrovským zdrojom inšpirácie pre ich vlastný osobnostný a profesionálny rozvoj.

Slovenská ľudová kultúra a umenie podľa predstaviteľov romantizmu zosobňujú dušu slovenského národa. Matica slovenská sa stará o túto dušu, aby ju mohla aj naďalej odovzdávať nastupujúcim generáciám. Ak sa má svet pozerať na Slovensko a jeho štátotvorný národ s rešpektom, najprv sa tak musia Slováci pozerať jeden na druhého.

■ Matica slovenská chráni, zveľaďuje a šíri slovenskú civilizáciu. Slovenská civilizácia je civilizáciou dobra, civilizáciou ľudskosti, ktorá rešpektuje a ctí Stvoriteľa i dôstojnosť každej ľudskej a živej bytosti. Slovenská civilizácia je zároveň jadrom, centrom a srdcom slovanskej kresťanskej civilizácie.

■ Matica slovenská má poslanie obrodiť slovenskú – slovanskú kresťanskú civilizáciu. Svoje civilizačné poslanie naplní tak, že sa stane platformou, koordinátorom a prirodzenou autoritou pre všetkých slovenských ľudí, ktorí milujú svoj národ i svoju vlasť a aktívne pre ne pracujú na rôznych poliach pôsobnosti či už individuálne alebo združení v občianskych združeniach.

Mikulášska kultúrna elita nenecháva svoj stánok ladom

Romány a verše v Rázusovie dome

Text a foto: Igor BREZINA

Rázusovie dom v Liptovskom Mikuláši sa od svojho otvorenia stále viac pretláča do povedomia kultúrnej verejnosti. Po vlaňajšom úspešnom rozbehu jeho priestory neosireli ani v zime. Uprostred januára sa tu uskutočnilo prvé tohoročné podujatie. Účastníci v útulnom klube spisovateľov privítali úspešnú autorku historických románov a poetku Alenu Stašíkovú Galvánkovú. V úvodnom slove spisovateľ a literárny kritik Štefan Packa priblížil prítomným milovníkom umeleckého slova tvorbu autorky. Zdôraznil, že vo svojich historických románoch Žofia Bosniaková – slovenská svätica a Biela pani z Levoče sa čo najvernejšie pridŕža historických faktov na rozdiel od svojich predchodcov (Jókai, Nižnánsky), ktorí vo svojich dielach o rovnakej téme použili značnú dávku autorskej licencie i fantázie. Kvetoslava Staroňová a Peter Vrlík predniesli ukážky z poetickej i prozaickej tvorby autorky a potom už nasledovala živá beseda. Spisovateľka dala zaujímavé odpovede na mnohé zvedavé otázky prítomných. Okrem iného poodhalila mnohé zo svojej autorskej kuchyne aj z tvorivej metódy pri spracúvaní historických námetov. Okrem iného uviedla, že v súčasnosti pripravuje na vydanie zbierku básní a tiež zhromažďuje podklady z výskumu v kostole v Okoličnom v súvislosti s novými historickými poznatkami. Je teda predpoklad, že ďalší jej historický román bude z prostredia Liptovského Mikuláša. Na záver vydarenej literárnej akcie sa uskutočnila autogramiáda a neformálna debata. Podujatie moderoval básnik Jozef Daník.

Spisovateľ, básnik, literárny kritik, ale aj výtvarník Štefan PACKA predstavuje publiku v liptovskomikulášskom Rázusovie dome literátku Alenu STAŠÍKOVÚ GALVÁNKOVÚ

V Slanci v Above odhalili pamätnú tabuľu Jozefovi HRDINOVI

Po osemdesiatich rokoch od tragédie

Peter SCHVANTNER – Foto: Marko GAJDOŠ

Slovenská história má ešte mnohé biele miesta, nezverejnené, neznáme, zabudnuté deje a ich aktérov. Za pomoci vedeckého tajomníka Matice slovenskej Pavla Mičianika nachádza svoje miesto v našich dejinách zabudnutý hrdina – príslušník Finančnej stráže Jozef HRDINA, ktorý 19. decembra 1938 padol pri obrane Slanca (v súčasnosti okres Košice-okolie). Koncom minulého roka mu v tejto obci odhalili pamätnú tabuľu.

Obeť príslušníka Finančnej stráže Jozefa HRDINU (nar. 11. 4. 1913 v Orešanoch) počas Malej vojny si v minulých dňoch pripomenuli odhalením pamätnej tabule obyvatelia Slanca

V ten deň po pripravenej akcii maďarských provokatérov prebehla v Slanci demonštrácia s cieľom pripojiť aj túto obec k Maďarskému kráľovstvu. Proti tristo maďarským honvédom stálo iba deväťnásť česko-slovenských četníkov a príslušníkov Finančnej stráže. Tí na hrade Slanec spozorovali tri ťažké guľomety, ktoré strieľali na obec. V takmer neriešiteľnej situácii sa četníci i financi vrátili do kasární pre svoje manželky a spoločne utekali pred maďarskou presilou. Maďarská guľometná jednotka však zaujala postavenie jedným guľometom aj priamo v obci na križovatke, ktorý mal paľbou odrezať utekajúcim občanom Slanca ústupovú cestu. Dozorca Finančnej stráže Jozef Hrdina odhalil toto nebezpečenstvo, vybehol z postavenia a vytrhol maďarskej obsluhe guľomet, čím jej znemožnil paľbu. Namieste ho však zastrelili. Jeho kolega práporčík Ján Ochodnický vystrelil na týchto dvoch maďarských vojakov, pričom jedného zabil. Odvážnym činom dozorcu Finančnej stráže Jozefa Hrdinu sa však podarilo ostatným príslušníkom četníctva a Finančnej stráže s rodinami bezpečne ustúpiť do Nového Mesta pod Slancom.

ZABUDNUTÁ HISTÓRIA

Maďarské vojsko dočasne obsadilo Slanec, no celá akcia bola zbytočná. Krátko nato museli zo Slanca ustúpiť a dedina bola aj počas vojny súčasťou Slovenska.

Takmer presne na deň, teda osemdesiat rokov po týchto dramatických udalostiach, sa Matica slovenská a obec Slanec rozhodli odhaliť Jozefovi Hrdinovi pamätnú tabuľu. Na podujatí sa zúčastnili aj predstavitelia Finančnej správy SR plk. Ing. Štefan Illéš z Colného úradu v Michalovciach a pplk. Ing. Vladimír Kolcun z Colného úradu v Košiciach. Ozbrojené sily SR zastupoval plk. Róbert Funtaľ.

Na priečelí obecného Infocentra v Slanci, ktoré je zároveň aj obecným múzeom, pribudla pričinením MS a obce Slanec tabuľa hrdinovi Malej vojny

Prvá časť programu sa začala svätou omšou za padlých obrancov slovenskej vlasti v rímskokatolíckom kostole v Slanci. Následne sa hostia v sprievode presunuli do Kultúrneho domu, kde na úvod druhej časti zaznela hymna Slovenskej republiky v podaní dychového Orchestra Východňarov. K zúčastneným sa prihovoril predseda Matice slovenskej Marián Gešper, ktorý vyzdvihol hrdinský čin skutočného hrdinu – Jozefa Hrdinu. Odbornú prednášku predniesol Pavel Mičianik, vedecký tajomník Matice slovenskej, ktorý zhodnotil celkovú politiku horthyovského Maďarska v rokoch 1918 až 1938/1939. Mladá Matica a Divadelný odbor MS prispeli dramatickou scénkou pod názvom Hrdinovia Malej vojny, venovanou tiež udalostiam agresie horthyovského Maďarska proti Slovensku a Podkarpatskej Rusi. Potom nasledoval samotný slávnostný akt odhalenia pamätnej tabule na priečelí obecného Infocentra – obecného múzea, ktorú zabezpečili matičiari. Vďaka patrí aj Jozefovi Belovi, starostovi obce Slanec, ktorý poskytol súčinnosť pri organizácii podujatia.

MATIČNÉ DEPEŠE

Oslavy svätcov v Devíne

Občianske združenia Dedičstvo otcov a Rastic, tiež Rímskokatolícky farský úrad Bratislava-Devín pozývajú na slávenie pamiatky 1150. výročia smrti Konštantína Filozofa – svätého Cyrila, ktoré sa uskutoční 16. februára o 14. hodine v Kostole sv. Kríža v Devíne. Slávnostnú svätú omšu na svätcovu pamiatku celebruje Mons. Marián Gavenda. Pochvalu Konštantína Filozofa prednesie Miroslav Vetrík. Na programe je aj uctenie relikvií sv. Cyrila, sv. Klimenta Slovenského, sv. Klimenta, pápeža a kladenie vencov k pomníku solúnskych bratov od sochárky Ľudmily Cvengrošovej.

Kúdelná izba v Batizovciach

Batizovce sú podtatranská obec, ktorá žije tradíciami a kultúrou. Už po dvanásty raz tu ožili predvianočné tradície a zvyky pod záštitou Miestneho odboru Matice slovenskej. Kúdelnou izbou Batizovčania každý rok vzdávajú úctu a vďaku svojim predkom.

Pastierske hry v Lome

V jednej z najvyššie položených slovenských obcí v Lome nad Rimavicou sa pred koncom roka uskutočnil už deväťnásty ročník Pastierskych hier vianočných. Podujatie prilákalo do tejto horskej obce stovky návštevníkov. Zo začiatku bolo len prehliadkou miestnych betlehemských skupín, neskôr sa na ňom začali zúčastňovať aj betlehemci zo širokého okolia, ktorí predvádzajú vianočnú hru o narodení Ježiška. Ich defilé sa konalo už na polnočnej omši v kostole, opakovalo sa cez celé vianočné sviatky a niekedy trvalo až do Troch kráľov.

Záhorácky festival

V nedeľu 3. februára sa v Spoločenskom dome v Záhorskej Bystrici uskutoční Záhorácky festival ľudovej piesne, na ktorom okrem iných telies a sólistov vystúpi spevácky zbor Bystričan, ktorý uvedie do života svoje tretie CD pod názvom Spívavé Záhorí, vytvorené s podporou Bratislavského samosprávneho kraja a Matice slovenskej.

Stano má sedemdesiat

Vytrvalý karikaturista, výtvarník, ale aj literát Milan Stano, rodák z Kálnice, oslávil v minulých dňoch významné životné jubileum – sedemdesiat rokov. Vo svojich dielach emotívne zaznamenal v pamäti hlboko uložené miesta svojho detstva a mladosti, vyvolávajúce snivú atmosféru nostalgie za minulosťou. Výtvarnou inšpiráciou je pre umelca aj slovenský folklór a ľudové tradície. Od roka 1966 tvorí karikatúry a venuje sa aj kreslenému humoru, grafickej tvorbe, ilustráciám a maľbe. Viaceré z jeho vyše sedemdesiatich autorských prezentácií sa uskutočnili aj na pôde Matice slovenskej.

Pripravuje Emil SEMANCO

OČAMI MATIČIARA

Americká prieskumná agentúra Pew Research po nedávnom výskume hodnôt v strednej a vo východnej Európe zistila debakel neoliberalistických ideológií. Tie podľa jej zistení v európskej časti krajín bývalého východného bloku stratili schopnosť efektívne a plošne oslovovať alebo povedzme inak – „ohlupovať" občanov.

Šanca pre vlastenectvo

Prieskum sa zameral na viaceré aspekty všeobecnej nálady verejnosti a jej postoj k hodnotám vo viacerých oblastiach. Skúmal vzťah k náboženstvu, k národnej identite, toleranciu na islam, názor na ekonomickú situáciu, majetkovú nerovnosť, priepasť medzi bohatými a chudobnými, ale aj konflikt medzi ich tradičnými hodnotami a Západom a v neposlednom rade aj vlastenectvo.

Neoliberalizmus v krajinách strednej a východnej Európy je na ústupe z dvoch dôvodov. Nenaplnil politické a ekonomické očakávania ľudí a stojí v ostrom konflikte s tradičnými hodnotami, ktoré stále viac nadobúdajú na dôležitosti. Hodnotové vákuum tu úspešne vypĺňa kresťanské náboženstvo naviazané na klasické národné hodnoty a na príslušnú národnú ideológiu.

V strednej Európe sa vývoj vyznačuje rovnakými trendmi ako v ruskom priestore, len s menším dôrazom na kresťanstvo, keďže najmä tzv. kresťanské strany v mnohých smeroch kolaborovali dvadsať rokov so súčasným neoliberálnym režimom, a robia to dodnes. Druhým aspektom odklonu od globalizácie je nárast vlasteneckých tendencií a nálad s príslušnými špecifikami jednotlivých európskych krajín s odrazom ich individuálneho historického vývinu.

Tu sa práve otvára nový priestor na činnosť Matice slovenskej, aby spomínané vákuum zaplnila a neumožnila nástup šovinizmu ako spätnej reakcie na vyhrotený neoliberalizmus. Neoliberalistická ideológia ako priamy produkt globalizácie je najväčším protivníkom prirodzených národných ideí a vlastenectva. Jej stálou agendou je zrušenie národných štátov, homogenizácia etník do bezhodnotovej masy bez identity, poslušne plniacej vrecká západnej oligarchie.

Radoslav ŽGRADA

vydavatel.sk
SLOVAKIA ONLINE
tasr

Dvanásty ročník futbalového turnaja Mladej Matice

Víťazi boli z Kamennej Poruby

Text a foto: Martin HAJNÍK

Mladá Matica si už dvanásty rok pripomína pamiatku generála M. R. Štefánika futbalovým turnajom vo Vranove nad Topľou. Tentoraz sa uskutočnil v mestskej športovej hale za účasti desiatich kolektívov väčšinou z okresu Vranov nad Topľou a pozvanie prijali aj mladí matičiari z Liptovského Mikuláša, ktorí tento rok na Zemplín prišli už po druhý raz. Podujatie sa začalo príhovorom predsedu Mladej Matice Mareka Nemca. Futbalistom sa prihovoril aj podpredseda Mladej Matice Martin Hajník, ktorý pripomenul prínos M. R. Štefánika pre Slovensko a zároveň pozval všetkých prítomných, aby sa zúčastnili na jubilejnom pripomenutí storočnice od jeho smrti, ktoré bude v máji 2019 na Bradle. Prvé miesto si na turnaji vybojovali mladí matičiari z Kamennej Poruby, ktorých odbor nesie čestný názov po letcovi Cyrilovi Martišovi. Druhé miesto obsadilo mužstvo zo Sačurova a na treťom mieste sa umiestnili Kompotare z Nižného Hrabovca, ktorí sa na turnaji zúčastňujú pravidelne. Všetkým zúčastneným kolektívom treba poďakovať za účasť a nasadenie v jednotlivých zápasoch. Podujatie sa zavŕšilo oceňovaním výhercov a hymnou Slovenskej republiky.

Nástup desiatich futbalových družstiev, ktoré sa zúčastnili na 12. ročníku turnaja na počesť generála Milana Rastislava Štefánika, ktorý vo Vranove nad Topľou pripravuje Mladá Matica.

Výstup na Panskú Javorinu

Mgr. Jozef KORÁL, predseda MLADEJ MATICE vo Veľkých Hostiach

Počas zimných sviatočných dní sa 28. decembra 2018 členovia Mladej Matice vo Veľkých Hostiach zúčastnili na tradičnom výstupe na Panskú Javorinu v pohorí Považského Inovca. Priaznivé počasie, krásna príroda a dobrá nálada v účastníkoch výstupu zanechali nezabudnuteľné zážitky.

Mladí matičiari v Prešove zorganizovali prvý ročník Vianočného turnaja

Futbalové góly a body pod stromček

Marko GAJDOŠ, predseda OMM Prešov Foto: Viktor ZAMBORSKÝ, Marko GAJDOŠ

Odbor Mladej Matice v Prešove zorganizoval koncom minulého roka prvý ročník Vianočného futbalového turnaja k stému výročiu vzniku Československej republiky, na ktorom sa zúčastnilo šesť futbalových tímov, pričom väčšina hráčov bola z OMM Cyrila Martiša z Kamennej Poruby a zvyšok tvorili členovia Odboru Mladej Matice Prešov.

Ktosi bol Figo, niekto Ronaldo alebo Hamšík, ale všetci dovedna na palubovke boli z Mladej Matice...

Športovým matičným akciám v metropole Šariša už tradične pomáhajú pri príprave športový novinár Ján Jacoš, známy prešovský športový fotograf Viktor Zamborský a, pravdaže, nechýba podpredseda Mladej Matice Martin Hajník. Ako spoluorganizátor prispel vecnými darmi Dom MS v Prešove. Prvé miesto obsadilo družstvo Zicherka (členovia OMM Prešov). Obhájilo tak prvenstvo z letného futbalového turnaja Ligových strelcov, ktoré bolo venované futbalovej legende Ladislavovi Pavlovičovi. Druhé miesto obsadili matičiari z Kamennej Poruby (OMM Cyrila Martiša) a tretie miesto Kladivá (členovia OMM Prešov). Najlepším hráčom turnaja sa stal Kristián Hirka (OMM Kamenná Poruba). Cenu pre najlepšieho strelca si prevzal Matúš Marcin (Zicherka). Výhercovia si odniesli športové poháre, medaily, vecné ceny a dobrú náladu z dopoludňajšej športovej aktivity. V tomto roku OMM Prešov pripravuje druhý ročník Ligových strelcov k stému výročiu tragickej smrti gen. M. R. Štefánika. Organizátori sa tešia na záujemcov.

AKO SI PREDPLATIŤ
SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročné predplatné:	26,- €
Polročné predplatné:	13,- €
Štvrťročné predplatné:	6,50 €

objednávajte telefonicky:
043 / 3812 838 - 0918 / 904 925
emailom: snnredakcia@matica.sk
cez formulár:
www.snn.sk/index.php/predplatne
poštou: Slovenské národné noviny
P. Mudroňa 1, 036 01 Martin

ČITATEĽSKÁ SÚŤAŽ

V prvom tohtoročnom čísle SNN sme sa pýtali, ktorý národný park na našom území je najstarší a aké jubileum práve oslavuje. Správne odpovedali tí z vás, čo nám napísali, že najstarším parkom je Tatranský národný park, ktorý vznikol 1. januára 1949, takže si jeho pracovníci spolu s milovníkmi našich veľhôr pripomínajú 70. výročie vzniku. Spomedzi správnych odpovedí sme vyžrebovali týchto výhercov: Mário Fógl, Bratislava-Rusovce; Michaela Zboranová, Žilina; Nina Szalóová, Trnava.

● **Tentoraz nás zaujíma, kto v ankete Najväčší Slovák nahradil speváčku Mariku Gombitovú?**

Svoje odpovede posielajte na redakčnú adresu našej administrátorke Ľubici Rišiaňovej do 10. februára 2019.

(se)

PRIPOMÍNAME SI

2. februára

– v roku 1849 sa vo Vyšnom Kubíne narodil bard slovenskej poézie Pavol Országh Hviezdoslav (170. výročie); z jeho odkazu sú stále živé básnické skladby Hájnikova žena, Letorosty, Krvavé sonety, dráma Herodes a Herodias, preklady Shakespeara, Schillera, Goetheho, Mickiewicza, Puškina a i.

– pred tridsiatimi rokmi umrel náš legendárny krasokorčuliar Ondrej Nepela (1951 – 1989), trojnásobný majster sveta, päťnásobný majster Európy a olympijský víťaz

– v roku 1989 (pred tridsiatimi rokmi) sa na našom území vykonala posledná poprava

3. februára

– stopäť rokov od narodenia športového lekára MUDr. Ivana Chodáka (1914 – 1994), tenistu, hokejistu, plavca, akademického majstra ČSR v behu na lyžiach, reprezentanta vo futbale

4. februára

– pred dvesto šesťdesiatimi rokmi (1759) udrel blesk do hradu Pajštún, ktorý päť storočí patril grófom z Jura a Pezinka, neskôr Pálfiovcom, odvtedy je ruinou

– stodesať rokov od narodenia textára tanečných piesní a operiet Gejzu Dusíka (Modrá ruža, Hrnčiarsky bál...) Pavla Braxatorisa (1909 – 1980); azda najznámejšou jeho piesňou je Rodný môj kraj (z operety Keď rozkvitne máj)

– deväťdesiatpäť rokov, čo sa narodil filmový režisér Stanislav Barabáš (1924 – 1994); o. i. Pieseň o sivom holubovi, Zvony pre bosých, Krotká, po roku 1968 žil v emigrácii

6. februára

– pred deväťdesiatimi piatimi rokmi sa narodil archeológ a umenovedec, autor fundamentálneho diela Veľká Morava profesor Ján Dekan (1924 – 2007); s M. Benkom vydal nádherné dielo Odev nášho ľudu...

– pred deväťdesiatimi piatimi rokmi štyri kilometre dlhá lavína zmietla dedinku Rybô pod Krížnou, zahynulo pätnásť detí a traja dospelí (1924)

7. februára

– stodesať rokov od narodenia jazykovedca prof. Štefana Tóbika (1909 – 1969), zakladateľa katedry jazykovedy na Prešovskej univerzite

– štvrťstoročie, čo opustila javisko života zakladajúca členka Komorného divadla v Martine herečka Naďa Hejná (1906 – 1994)

8. februára

– pred tristo päťdesiatimi piatimi rokmi zomrel básnik Peter Benický (asi 1606 – 1664), ktorý písal v trnavskom nárečí, člen uhorskej delegácie u sultána v Istanbule

– stosedemdesiat rokov od narodenia nezabudnuteľného redaktora matičných periodík a organizátora slovenského národného života a kultúrnych spolkov Andreja Sokolíka (1849 – 1912)

– stoštyridsať rokov, čo sa narodil sochár Alojz Riegele (1879 – 1940), autor náhrobníka Petra Pázmaňa v bratislavskom Dóme, Madáchovho pomníka v Dolnej Strehovej, sochy na priečelí radnice v Prievoze, reliéfu v šaštínskej bazilike a i.

(jč)

Týždenník Matice slovenskej. Vydávajú MS a VMS, s.r.o., IČO 00179027, IČO 36418404. Martin. Šéfredaktor Maroš SMOLEC. Zástupca šéfredaktora Emil SEMANCO. Sídlo: P. Mudroňa 1, 036 01 Martin. Tel: 043/3812838, 3812811, e-mail: snn@matica.sk, snnredakcia@matica.sk. Filiálna redakcia: Grösslingová 23, 81251 Bratislava. Administrácia: Matica slovenská, P. Mudroňa 1, 036 01 Martin. Tel: 043/3812838, 3812811. Tlač Neografia, a. s., Martin.. Rozširuje PNS, Mediaprint Kapa a redakcia. Redakčná rada: Marián Gešper, Marek Hanuska, Jaroslav Chovanec, Štefan Martinkovič, Veronika Matušková, Ján Čomaj, Ján Jankovič, Viliam Komora, Ján Seman, Peter Štrelinger. Podávanie novinových zásielok povolené OZ SsRp Banská Bystrica, č.j. 1081-93-PTP z 30. 3. 1993. Objednávky na predplatné prijíma redakcia SNN, Slovenská pošta a každý doručovateľ. Objednávky zo zahraničia: redakcia SNN a Slovenská pošta, a. s., Stredisko predplatného tlače, Námestie slobody 27, 810 05 Bratislava 15, e-mail: zahranicna.tlac@slposta.sk. Ročné predplatné 26 €, v ČR 530 Kč + 460 Kč poštovné, Európa 100€, ostatný svet 180USD. Neobjednané rukopisy a fotografie nevraciame. MIČ 49 644, ISSN 0862-8823. EV 4009/10.